HOTUBA YA WAZIRI WA VIWANDA NA BIASHARA MHESHIMIWA JOSEPH GEORGE KAKUNDA (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA 2019/2020

YALIYOMO

DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA ix

Dira ..... **ix**

Dhima ..... **ix**

Majukumu ..... **ix**

1.0 UTANGULIZI 1

2.0 MAPITIO YA FEDHA ZA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2018/2019 5

2.1 Misingi inayozingatiwa katika Kutekeleza Bajeti ya Wizara ... 5

2.2 Bajeti iliyoidhinishwa kwa Mwaka 2018/2019 5

2.3 Fedha Zilizopokelewa 6

3.0 UTEKELEZAJI WA MALENGO YA BAJETI KWA MWAKA 2018/2019 6

3.1 SEKTA YA VIWANDA 6

3.2 SEKTA YA VIWANDA VIDOGO NA BIASHARA NDOGO 23

3.3 SEKTA YA BIASHARA 30

3.4 SEKTA YA MASOKO 44

3.5 MASUALA MTAMBUKA 51

3.6 Ukaguzi wa Ndani, Ununuzi na Udhibiti wa Matumizi ya Fedha 54

3.7 Huduma ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) 56

3.8 Huduma za Sheria 56

3.9 Mawasiliano Serikalini 56

4.0 MWELEKEO NA VIPAUMBELE VYA SEKTA YA VIWANDA NA BIASHARA KWA MWAKA 2019/2020 57

4.1 MWELEKEO WA SEKTA YA VIWANDA NA BIASHARA 57

4.2 VIPAUMBELE VYA MWAKA 2019/2020 61

5.0 MALENGO YA SEKTA YA VIWANDA NA BIASHARA KWA MWAKA 2019/2020 63

5.1 MALENGO YA WIZARA 63
5.1.1 SEKTA YA VIWANDA 63
5.1.2 SEKTA YA VIWANDA VIDOGO NA BIASHARA NDOGO 64
5.1.3 SEKTA YA BIASHARA 64
5.1.4 SEKTA YA MASOKO 66
5.1.5 RASILIMALI WATU 67
5.2 MALENGO YA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA 69
5.2.1 TAASISI ZA KUENDELEZA UWEKEZAJI 69
5.2.2 TAASISI ZA UTAFITI, MAENDELEO YA TEKNOLOJIA NA MAFUNZO 73
5.2.3 TAASISI ZA USHINDANI NA UDHIBITI WA UBORA WA BIDHAA NA HUDUMA 76
6.0 MAKADIRIO YA MAPATO NA MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2019/2020 83
6.1 Mapato ya Serikali 83
6.2 Maombi ya Fedha 83
7.0 SHUKRANI 84
8.0 MWISHO 85
9.0 MAOMBI RASMI YA FEDHA 85
VIAMBATISHO 86

ORODHA YA VIFUPISHO

AfCFTA	-	African Continental Free Trade Area
ALAF	-	Aluminium Africa Limited
ARIPO	-	The African Regional Intellectual Property Organization
ASDP	-	Agricultural Sector Development Programme
BRELA	-	Business Registration and Licensing Agency
CAMARTEC	-	Centre for Agricultural Mechanization & Rural Technology
COMESA	-	Common Market for Eastern and Southern Africa
CTI	-	The Confederation of Tanzania Industries
DANIDA	-	The Danish International Development Agency
DFID	-	The Department for International Development
DITF	-	Dar es Salaam International Trade Fair
EAC	-	East African Community
EFD	-	Electronic Fiscal Device
EPZ		Export Processing Zone
EPZA	-	Export Processing Zone Authority
EU	-	European Union
EWURA	-	Energy and Water Utilities Regulatory Authority
FAO	-	The Food and Agriculture Organization of the United Nations
FCC	-	Fair Competition Commission
FCT	-	Tanzania Fair Competition Tribunal

FTA	-	Free Trade Area
GCLA	-	Government Chemistry Laboratory Agency
GePG	-	Government Electronic Payment Gateway
GTEA	-	General Tyre East Africa Ltd
ICD	-	Inland Container Depot
ICT	-	Information and Communication Technology
IFAD	-	International Fund for Agricultural Development
IIDS	-	Integrated Industrial Development Strategy
ITC	-	International Trade Centre
JICA	-	Japan International Cooperation Agency
JPC	-	Joint Permanent Commission
KMTC	-	Kilimanjaro Machine Tools Limited
LAT	-	Leather Association of Tanzania
MFPZ	-	Mtwara Free Port Zone
MIT	-	Ministry of Industry and Trade
MTUWASA	-	Mtwara Urban Water and Sanitation Authority
NBP	-	National Business Portal
NDC	-	National Development Corporation
NEDF	-	National Entrepreneurship Development Fund
NEMC	-	National Environment Management Council
NIDA	-	National Identification Authority
NIT	-	National Institute of Transport
NTBs	-	Non Tariff Barriers

ODOF		One District One Factory
ODOP		One District One Product
OPRAS	-	Open Performance Appraisal System
ORS	-	Online Registration System
OSBP	-	One Stop Border Post
PPRA	-	The Public Procurement Regulatory Authority
PVoC	-	Pre-shipments Verification of Conformity to Standards
SADC	-	Southern Africa Development Community
SCT	-	Single Customs Territory
SEZ	-	Special Economic Zone
SHIMIWI	-	Shirikisho la Michezo ya Wizara na Idara za Serikali
SIDO	-	Small Industries Development Organization
SIDP	-	Sustainable Industrial Development. Policy
SITA	-	Supporting Indian Trade and Investment for Africa
SMEs	-	Small and Medium Enterprises
SPS	-	Sanitary and Phytosanitary
TACAIDS	-	Tanzania Commission for AIDS
TAMISEMI	-	Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TARURA		Tanzania Rural and Urban Roads Agency
TBT	-	Technical Barriers to Trade
TBS	-	Tanzania Bureau of Standards

TCCIA	-	Tanzania Chamber of Commerce, Industry and Agriculture
TCRA	-	Tanzania Communications Regulatory Authority
TDC		Technology Development Centre
TEHAMA	-	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TEMDO		Tanzania Engineering and Manufacturing Design Organization (TEMDO)
TFDA	-	Tanzania Food and Drugs Authority
TIC	-	Tanzania Investment Centre
TNBC		Tanzania National Business Council
TPA		Tanzania Ports Authority
TPSF	-	Tanzania Private Sector Foundation
TRA	-	Tanzania Revenue Authority
TRF	-	Trade Related Facility
TWCC	-	Tanzania Women Chamber of Commerce
UAE	-	United Arab Emirates
UNCTAD	-	United Nation Conference on Trade and Development
UNWOMEN	-	The United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
WMA	-	Weights and Measure Agency
WRRB	-	Warehouse Receipt Regulatory Board
WTO	-	World Trade Organization
ZBS	-	Zanzibar Bureau of Standards

DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA

Dira

Kuwa na msingi shindani wa viwanda, mazingira bora ya uwekezaji na ukuaji wa biashara unaowezesha kukua kwa uchumi shirikishi na endelevu.

Dhima

Kujenga msingi shindani na endelevu wa viwanda wenye kuwezesha biashara ulimwenguni kwa kuzingatia faida za mahala tulipo kijiografia na rasilimali zilizopo nchini kupitia sera, mikakati na mipango kwa mageuzi shirikishi ya viwanda.

Majukumu

Wizara ya Viwanda na Biashara ina dhamana ya kuandaa na kusimamia utekelezaji wa sera na mikakati inayoongoza maendeleo ya Viwanda, Biashara, Masoko, Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo. Majukumu mahsusi ya kisekta ni kama yafuatavyo:-

i) Kuandaa, kuratibu na kupitia sera na mikakati ya sekta za Viwanda, Biashara, Masoko na Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo;

ii) Kufuatilia na kuperemba utendaji katika Viwanda, Biashara, Masoko, Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo na taasisi zinazowezesha maendeleo ya viwanda na biashara;

iii) Kubuni na kuandaa programu za kuendeleza sekta za Viwanda, Biashara, Uwekezaji, Masoko, Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo na taasisi zinazowezesha maendeleo ya viwanda na biashara;

iv) Kukusanya, kuchambua, kusambaza na kutathmini taarifa za sekta za Viwanda, Biashara, Masoko na

Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo;

v) Kukuza na kuhamasisha biashara ya ndani na nje na kuboresha upatikanaji wa huduma za kuendeleza biashara;

vi) Kuimarisha ufanisi wa utendaji wa wafanyakazi wa Wizara na Taasisi zake;

vii) Kusimamia utekelezaji wa sheria zinazosimamia viwanda na biashara;

viii) Kuimarisha utafiti wa maendeleo ya Sekta ya Viwanda;

ix) Kusimamia utendaji wa taasisi zilizo chini ya Wizara;

x) Kuboresha mazingira ya utendaji kazi wa Sekta Binafsi; na

xi) Kutafuta fursa za masoko ya bidhaa za Tanzania.

1.0 UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika; Kutokana na taarifa iliyowasilishwa leo hapa Bungeni na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira, ambayo ilichambua Bajeti ya Wizara ya Viwanda na Biashara Fungu 44 (Viwanda) na Fungu 60 (Biashara) tarehe 26 na 27 Machi, 2019 Jijini Dodoma, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako sasa likubali kupokea na kujadili taarifa ya utekelezaji wa Mipango na Bajeti kwa Mwaka 2018/2019. Aidha, naliomba Bunge lako likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha kwa Wizara ya Viwanda na Biashara kwa Mwaka 2019/2020.

2. Mheshimiwa Spika; Naomba nitumie nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake imara, wenye uzalendo na mapenzi kwa Tanzania na Watanzania. Pia, nampongeza Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; Mheshimiwa Dr. Ali Mohamed Shein, Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi; pamoja na Mheshimiwa Balozi Seif Ali Iddi; Makamu wa Pili wa Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar; kwa miongozo yao thabiti inayolenga kuwahakikishia maslahi ya kimaendeleo Watanzania walio wengi.

3. Mheshimiwa Spika; Napenda kuchukua nafasi hii, kukupongeza wewe binafsi na Naibu Spika kwa kuliongoza na kulisimamia vema Bunge letu. Pia, naipongeza na kuishukuru

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira, chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa Suleiman Ahmed Saddiq, Mbunge wa Mvomero (CCM), na Makamu wake Mheshimiwa Kanali Mstaafu Ali Khamis Masoud, Mbunge wa Mfenesini (CCM) na Waheshimiwa Wajumbe wote wa Kamati. Ushauri na maelekezo yao yamekuwa muhimu sana kwa utendaji wa Wizara yangu na kwa Watanzania, kwani yamekuwa yakichochea kasi ya maendeleo ya Viwanda na Biashara nchini. Vilevile, nawapongeza Waheshimiwa Wabunge wapya waliochaguliwa kupitia chaguzi ndogo ambao ni Mheshimiwa Christopher Kajoro Chizza (Mb.) Jimbo la Buyungu; Mheshimiwa Julius Kalanga Laizer (Mb.) Jimbo la Monduli; Mheshimiwa Mwita Mwikwabe Waitara (Mb.) Jimbo la Ukonga; Mheshimiwa Timotheo Paul Mnzava (Mb.) Jimbo la Korogwe Vijijini; Mheshimiwa Zuberi Mohammed Kuchauka (Mb.) Jimbo la Liwale; Mhe. James Kinyasi Millya (Mb.) Jimbo la Simanjiro; Mheshimiwa Joseph Michael Mkundi (Mb.) Jimbo la Ukerewe; Mheshimiwa Paulina Philipo Gekul (Mb.) Jimbo la Babati Vijijini; Mheshimiwa Ryoba Chacha Marwa (Mb.) Jimbo la Serengeti; na Mheshimiwa Abdallah Ally Mtolea (Mb.) Jimbo la Temeke.

***4. Mheshimiwa Spika*;** Nitumie fursa hii pia kuwapongeza Waheshimiwa Mawaziri wenzangu na Naibu Mawaziri wapya kwa kuteuliwa kuongoza Wizara mbalimbali. Kwa namna ya pekee; nimshukuru Mheshimiwa Charles J. Mwijage, Mbunge wa Jimbo la Muleba Kaskazini, aliyekuwa Waziri wa Viwanda, Biashara na Uwekezaji kwa ushirikiano anaonipa hadi sasa. Nikiri kuwa wakati akiongoza Wizara hii; aliweka misingi ambayo ni chachu katika kuendeleza Sekta ya Viwanda na Biashara nchini.

5. Mheshimiwa Spika; Naomba niungane na Waheshimiwa Wabunge wenzangu kuwapa pole familia, ndugu, wananchi na jamaa kwa kuondokewa na wapendwa wetu, Mheshimiwa Stephen Hillary Ngonyani "Profesa Maji Marefu"; aliyekuwa Mbunge wa Korogwe Vijijini. Nawapa pia pole nyingi Waheshimiwa Wabunge waliopata misiba ya kufiwa na wazazi, watoto au wanafamilia wa karibu. Vilevile, natoa pole kwa Watanzania waliokumbwa na kadhia ya majanga mbalimbali kama vile ajali za majini, barabarani na majanga mengine yanayofanana na hayo.

6. Mheshimiwa Spika; Naomba kutumia fursa hii pia kuwashukuru viongozi na watendaji wote wa sekta binafsi; hususan Baraza la Taifa la Biashara Tanzania (Tanzania National Business Council - TNBC); Taasisi ya Sekta Binafsi Tanzania (Tanzania Private Sector Foundation - TPSF); Shirikisho la Wenye Viwanda Tanzania (Confederation of Tanzania Industries - CTI); Chama cha Wafanyabiashara, Viwanda na Kilimo Tanzania (Tanzania Chamber of Commerce, Industry and Agriculture - TCCIA); Baraza la Kilimo Tanzania (Agriculture Council of Tanzania - ACT); Chama cha Wadau wa Ngozi Tanzania (Leather Association of Tanzania - LAT); Chama cha Wafanyabiashara Wanawake (Tanzania Women Chamber of Commerce - TWCC); na Vikundi vya Biashara Ndogo (VIBINDO); kwa michango yao katika kuendeleza Sekta za Viwanda, Biashara, Masoko, Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo. Kwetu sisi, hao ni miongoni mwa wadau muhimu sana kwani ndiyo injini ya uchumi wetu.

7. Mheshimiwa Spika; Hotuba hii ya Bajeti ninayoiwasilisha leo ni matokeo ya uratibu na ushirikiano mzuri wa viongozi wenzangu katika Wizara, akiwemo Naibu Waziri Mheshimiwa Mhandisi Stella M. Manyanya (Mb.) Jimbo la Nyasa; Katibu Mkuu, Prof. Joseph R. Buchweishaija; Naibu Katibu Mkuu – Viwanda, Ndugu Ludovick J. Nduhiye; Naibu Katibu Mkuu - Biashara, Dkt. Edwin P. Mhede (PhD); Wakuu wa Idara, Vitengo, Taasisi na Watumishi wote wa Wizara na Taasisi zake. Napenda kuwashukuru na kuwapongeza kwa kujituma na kuonesha daima utayari wa kuboresha mbinu na mikakati ya kisekta kwa vitendo. Aidha, namshukuru Mpiga Chapa Mkuu wa Serikali na wachapishaji wengine kwa kuchapisha machapisho mbalimbali ya Wizara na Taasisi kwa wakati.

8. Mheshimiwa Spika; Baada ya maelezo hayo ya awali, naomba sasa nielezee kwa ufupi mapitio ya Bajeti na utekelezaji wa Malengo ya Bajeti ya Wizara yangu kwa kipindi cha mwaka 2018/2019 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa kipindi cha mwaka 2019/2020.

2.0 MAPITIO YA FEDHA ZA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2018/2019

2.1 Misingi inayozingatiwa katika Kutekeleza Bajeti ya Wizara

9. Mheshimiwa Spika; Wizara ya Viwanda na Biashara katika mwaka 2018/2019 imeendelea kutekeleza majukumu yake kwa kuzingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025, Malengo Endelevu ya Maendeleo (Sustainable Development Goals - SDGs), Mpango wa Pili wa Maendeleo wa Miaka Mitano wa Mwaka 2016/2017-2020/2021, Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2015 - 2020; Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2018/2019 na Sera za kitaifa ambazo ni pamoja na Sera ya Maendeleo Endelevu ya Viwanda (SIDP, 1996 - 2020); Sera ya Maendeleo ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo (2003); Sera ya Masoko ya Mazao ya Kilimo (2008) na Sera ya Taifa ya Biashara (2003). Majukumu ya Wizara hutekelezwa na Idara, Vitengo na Taasisi zilizo chini ya Wizara ili kuwafikia walengwa na kuwapa huduma stahiki kwa wakati. Aidha, Wizara inafanya marejeo ya Sera hizo ili ziendane na matakwa ya wakati.

2.2 Bajeti iliyoidhinishwa kwa Mwaka 2018/2019

10. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2018/2019, Wizara (Fungu 44 & 60) iliidhinishiwa matumizi ya jumla ya **Shilingi 143,334,153,648.** Kati ya hizo, fedha za Matumizi ya Maendeleo ni **Shilingi 100,024,525,000 na Shilingi 43,309,628,648** za Matumizi ya Kawaida. Aidha, Wizara iliidhinishiwa kukusanya jumla ya Shilingi **20,006,300,000** (inayojumuisha Fungu 44 **Shilingi 5,300,000** na Fungu 60 **Shilingi 20,001,000,000**) kutokana na ada za leseni, uuzaji

wa nyaraka za zabuni, marejesho ya mishahara endapo mtumishi ataacha kazi na faini kwa kukiuka Sheria ya Leseni ya Biashara.

2.3 Fedha Zilizopokelewa

11. Mheshimiwa Spika; Hadi kufikia mwezi Aprili, 2019, Wizara ilipokea jumla ya **Shilingi 43,375,340,491** kati ya hizo, Shilingi **30,855,056,831.42** kwa Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 12,520,283,660** kwa Matumizi ya Maendeleo. Aidha, jumla ya **Shilingi 8,990,341,969.04** zilikuwa zimekusanywa kama maduhuli.

3.0 UTEKELEZAJI WA MALENGO YA BAJETI KWA MWAKA 2018/2019

3.1 SEKTA YA VIWANDA

Usajili, Uratibu na Usimamizi wa Ujenzi wa Viwanda

12. Mheshimiwa Spika; Majukumu ya Wizara ya Viwanda na Biashara ni kusimamia na kuratibu ujenzi wa viwanda sambamba na kuhakikisha kuwa bidhaa zinazozalishwa zinapata masoko ya ndani na nje ya nchi. Katika mwaka 2018/2019, jumla miradi mipya 304 imesajiliwa. Kati ya hiyo, miradi 107 ilisajiliwa chini ya Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC), miradi 194 ilisajiliwa na kupewa leseni na Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA) na miradi mitatu (3) ilisajiliwa chini ya Mamlaka ya Maeneo Maalum ya Kuzalisha Bidhaa kwa Mauzo ya Nje (EPZA). Miradi hiyo inatarajiwa kuongeza jumla ya ajira 11,793. Aidha, SIDO imeratibu na kuhudumia viwanda vidogo vipya 1400

vilivyotoa ajira 4,200. Hadi sasa, inakadirikiwa kuwa sekta ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo imetoa ajira kwa zaidi ya watanzania milioni 8.

13. Mheshimiwa Spika; Moja ya majukumu ya SIDO ni kuhudumia viwanda vidogo na vya kati. Katika kutekeleza jukumu hilo SIDO inatoa mitaji midogo, mafunzo, ushauri katika uendeshaji pamoja na teknolojia za kutumia. Teknolojia hizo huzalishwa ama kutafutwa na SIDO na kusambazwa kwa wajasiriamali wanaoendesha viwanda kulingana na mahitaji yao. Teknolojia hizo zimewezesha uanzishwaji wa viwanda sambamba na urahisishaji wa kufanya kazi zingine hususan katika maeneo ya kilimo na ufugaji. Aidha, SIDO inatunza kumbukumbu za viwanda vidogo na vidogo sana wanavyovihudumia na vinavyopatikana katika maeneo ya mikoa waliyomo ikishirikiana na Halmashauri.

Hali na Utendaji wa Viwanda Vilivyoanzishwa kwa Sheria ya EPZ/SEZ

14. Mheshimiwa Spika; Tathmini ya uwekezaji kwa viwanda chini ya Mamlaka ya EPZ na SEZ tangu Mamlaka ya EPZ kuanzishwa imeonesha mafanikio makubwa nchini. Hadi kufikia mwezi Septemba 2018, EPZA imetoa leseni za kuanzisha viwanda kwa kampuni 169 zilizowekeza mitaji yenye thamani ya Dola za Marekani Bilioni 2.219, ambayo imetoa ajira mpya za moja kwa moja viwandani 56,312; ambapo Mauzo ya bidhaa Nje ya Nchi yenye thamani ya Dola za Marekani Bilioni 2.242 yamepatikana. Katika mwaka 2018/2019, Mamlaka ya EPZ imesajili makampuni matatu (3) ya uwekezaji ambayo yanawekeza mitaji yenye thamani ya Dola za Marekani Milioni 45.7 na manufaa kwa watanzania ni pamoja na ajira mpya 815.

15. Mheshimiwa Spika; Pamoja na changamoto ya miundombinu wezeshi katika maeneo yaliyotengwa kwa ajili ya uwekezaji chini ya Mamlaka ya EPZ, ujenzi wa viwanda katika maeneo mbalimbali ya EPZ na SEZ unaendelea. Kwa mfano, viwanda 10 vinaendelea kujengwa na kimoja (African Dragon Enterprises Limited) kimeanza uzalishaji na kimechangia mapato ya zaidi ya Shilingi Bilioni 7.96 katika kipindi cha Desemba, 2018 hadi Februari, 2019 katika eneo la Mradi wa Bagamoyo SEZ. ***(Kiambatisho Na. 1)***

16. Mheshimiwa Spika; Utekelezaji wa ujenzi wa miundombinu wezeshi wa eneo la *Mtwara Free Port Zone (MFPZ)* umeanza kwa kushirikiana na Mamlaka ya Majisafi na Majitaka Mtwara (Mtwara Urban Water and Sanitation Authority – MTUWASA) pamoja na TARURA; kwa kutumia fedha zilizotolewa na Serikali kiasi cha Shilingi 3,954,071,314. Kwa mujibu wa mpango kazi wa utekelezaji wa Mradi, MTUWASA wanatarajiwa kukamilisha Mradi wa kupeleka maji eneo la *MFPZ* ifikapo Julai, 2019. Aidha, TARURA wamekamilisha usanifu wa barabara za eneo hilo na taratibu za kumpata Mkandarasi zinaendelea.

Viwanda Vilivyobinafsishwa

17. Mheshimiwa Spika; Kuhusu hali ya viwanda 156 vilivyobinafsishwa, viwanda 88 vinafanyakazi na viwanda 68 havifanyi kazi. Kati ya viwanda 88 vinavyofanya kazi, viwanda 42 vinafanya kazi vizuri sana; 46 vinafanya kazi kwa kiasi cha kuridhisha (satisfactory); viwanda 20 vimefutwa kwa sababu ubinafsishwaji wake ulifanywa kwa kuuza mali moja moja na vingine kuruhusiwa kubadili matumizi. Viwanda vingine 48 wamiliki wameshindwa kuviendesha kwa mujibu wa mikataba ya mauziano na hivi sasa tayari viwanda 16

vimerejeshwa Serikalini na viwanda 32 wamepewa notisi ya kuwasilisha mipango ya kuviendeleza kabla ya tarehe 31 Mei 2019 vinginevyo vitarejeshwa Serikalini mara moja ili vitafutiwe wawekezaji wengine. Baadhi ya viwanda ambavyo vimesharejeshwa Serikalini vimebainika kuwa nyaraka za viwanda hivyo zilitumika kuchukulia mikopo mikubwa mno ukilinganisha na thamani iliyotumika wakati wa ubinafsishaji na wakopaji wengine hawajalipa mikopo hiyo na baadhi yao wameshindwa kukabidhi nyaraka za viwanda. Napenda kuchukua nafasi hii kuwatahadharisha wahusika wote walio ndani na nje ya nchi kwamba kwa kufanya hivyo walitenda kosa la kuhujumu uchumi wa nchi. Nawaonya kwamba wahakikishe wamemalizana na mabenki kwa kulipa mikopo yao yote ifikapo tarehe 31 Mei, 2019 na Serikali haitaongeza muda huo ambao ndio muda wa mwisho kuleta maelezo yanayoeleweka Serikalini kuhusu viwanda hivyo, vinginevyo hatua kali za kisheria zitachukuliwa dhidi ya wote watakaokaidi.

Viwanda ambavyo Havikubinafsishwa

18. Mheshimiwa* Spika;** Viwanda 13 havikubinafsishwa kutokana na sababu mbalimbali na hivyo kuendelea kuwa mali ya umma chini ya Msajili wa Hazina. Baadhi ya viwanda hivyo vinavyofanya kazi kwa kusuasua na vingine havifanyi kazi kabisa **(*Kiambatisho Na.2). Wizara yangu kwa kushirikiana na Ofisi ya Waziri Mkuu (Uwekezaji) tunaendelea kutafuta wawekezaji wapya wenye nia ya kuwekeza kwa maslahi mapana ya maendeleo ya nchi yetu.

Viwanda Vipya Vinavyomilikiwa na Serikali

Kiwanda cha Viuadudu cha Kibaha

19. Mheshimiwa Spika; Serikali inamiliki Kiwanda cha Viuadudu cha Kibaha kwa asilimia 100 kupitia NDC. Kiwanda hicho kina umuhimu mkubwa katika kupambana na ugonjwa wa Malaria nchini. Kiwanda kinazalisha na kusambaza dawa za kuua viluwiluwi na wadudu ikiwemo mbu ambapo Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto imeagiza lita 200,000 zenye thamani ya Shilingi Bilioni 2.64, na tayari imelipia lita 60,000. Aidha, TAMISEMI kupitia Halmashauri mbalimbali nchini imetenga Shilingi bilioni 8.9 kwa ajili ya kununua viuadudu kutoka kiwandani. Vilevile, nchi za SADC mfano, Angola na Eswatini zimeonesha nia ya kununua viuadudu kutoka katika kiwanda hicho vyenye thamani ya Shilingi Bilioni 13.053. Pia, NDC inafanya mazungumzo na Wizara ya Kilimo ili kiwanda hicho kizalishe dawa za kuua wadudu katika zao la pamba.

Mradi wa Matrekta aina ya URSUS

20. Mheshimiwa Spika; NDC imeendelea kuunganisha matrekta aina ya *URSUS* na zana zake na ujenzi wa kiwanda kipya cha kuunganisha matrekta katika eneo la TAMCO Kibaha. Mpaka kufikia mwishoni mwa mwezi Aprili, 2019 jumla ya matrekta 822 yalikuwa yamepokelewa kutoka nchini Poland na kati ya hayo matrekta 536 yalikuwa yameunganishwa. Kati ya hayo, matrekta 399 yalikuwa yameuzwa mikoa mbalimbali nchini yakiambatana na majembe ya kulimia 399 na majembe ya kusawazisha 186. Hadi mwishoni mwa Aprili 2019, jumla ya ekari 85,464 zilikuwa zimelimwa kwa kutumia matrekta hayo.

Udhibiti wa Viwango vya Bidhaa Zinazozalishwa Viwandani Ndani ya Nchi

21. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2018/2019, Shirika la Viwango Tanzania (TBS) lilipanga kuratibu utayarishaji wa viwango vipya 400 kutoka sekta mbalimbali. Hadi kufikia mwezi Aprili 2019, jumla ya viwango vipya muhimu 195 vinavyohusu kilimo, chakula, uhandisi na vifungashio mbalimbali vilitayarishwa na kukamilika. Kati ya viwango 195 vilivyokamilika, viwango 26 ni vya Uhandisi Mitambo (Mechanical), viwili vya Uhandisi Umeme (Electrical), 20 ni Mtambuka (General Techniques), 31 ni vya Kemikali (Chemical), 20 vya Nguo na Ngozi (Textile and Leather), 18 vya Ujenzi (Building & Construction), tisa vya mazingira (Environmental), 14 vya madini (Mining) na 55 vya Sekta ya Kilimo na Chakula (Food and Agriculture).

22. Mheshimiwa Spika; Katika kipindi cha mwaka 2018/2019, TBS iliendelea kusimamia viwango vya kitaifa kwa kutumia mifumo iliyopo ya kuhakiki ubora (Certification Schemes) na kutoa leseni za Nembo ya Ubora ya TBS. Hadi Aprili 2019, jumla ya leseni 191 zilitolewa. Kati ya leseni hizo, 29 zilitolewa kwa wajasiriamali wadogo wanaozalisha kashata, mafuta ya kula, pombe, unga wa ngano, maji ya kunywa, tindikali ya betri, mvinyo, siagi ya karanga, kripsi za maembe na kripsi za ndizi. Leseni zilizosalia 162 zilitolewa kwa wajasiriamali wa kati na wakubwa.

Udhibiti wa Viwango vya Bidhaa za Viwandani Zinazozalishwa Nje ya Nchi

23. Mheshimiwa Spika; Shirika la Viwango Tanzania limeendelea na jukumu la kudhibiti ubora wa bidhaa

zinazotoka nje ya nchi. Katika kipindi cha Julai, 2018 hadi Aprili, 2019 jumla ya vyeti vya ubora *(Certificate of Conformity - CoCs)* 25,605 vimetolewa kwa shehena za bidhaa zilizotoka nje ya nchi baada ya kukaguliwa na kukidhi ubora kabla ya kuingia nchini. Aidha, jumla ya vyeti vya ukaguzi wa magari 30,580 yaliyokidhi viwango vimetolewa. Bidhaa ambazo hazikukidhi viwango ziliteketezwa au kuwaamuru waagizaji kuzirudisha nchi zilikotoka. Baadhi ya bidhaa zilizoteketezwa ni pamoja na nguo za ndani kilogramu 517, mashuka vipande 4,500, mabati vipande 303,572, vilainishi lita 1,050, *bolti* 720, kalamu katoni 143, *mathematical set* katoni 630, *tomato paste* katoni 100, kufuli dazeni 152 na bidhaa mbalimbali za vyakula na vinywaji baridi katoni 360. Serikali kupitia taasisi zake za udhibiti itaendelea kufanya ukaguzi na upimaji wa bidhaa kutoka nje ili kulinda viwanda vya ndani kutokana na ushindani usio wa haki pamoja na kulinda afya za watanzania.

Udhibiti wa Bidhaa Bandia na Hafifu Kutoka Ndani na Nje ya Nchi

24. Mheshimiwa Spika; Hadi kufikia mwezi Desemba, 2018 Tume ya Ushindani ilikuwa imefanya kaguzi 153 katika Bandari ya Dar es Salaam na Bandari Kavu (ICDs) zilizopo Dar es Salaam ili kubaini, kukamata na kuteketeza bidhaa bandia kabla hazijaingia sokoni. Katika kaguzi hizo, makasha (containers) 1,536 yamekaguliwa na katika makasha hayo, makasha 82 yamekamatwa kwa kukiuka Sheria ya Alama za Bidhaa ya Mwaka 1963 na marekebisho yake. Bidhaa zilizokamatwa katika kaguzi hizo ni pamoja na vifaa vya ujenzi, miswaki, vifaa vya umeme, viatu, vipuri vya magari na vyombo vya nyumbani.

25. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2018/19, Tume ya Ushindani imefanya kaguzi za kushtukiza 18 zilizofanyika jijini Arusha, Dar es Salaam, Dodoma, Mwanza na katika Mikoa ya Shinyanga na Tabora na kukamata bidhaa bandia ikiwemo viatu, pombe kali na wino wa vitarakishi. Bidhaa nyingine zilizokamatwa ni vipuri vya magari na mafuta ya kupaka mwilini. Aidha, kwa mujibu wa Kanuni ya 55 ya Kanuni za Alama za Bidhaa ya Mwaka 2008 na marekebisho yake, inayompa mamlaka Mkaguzi Mkuu kuharibu au kugawa bidhaa zilizokamatwa, Tume imegawa pampu za maji nne na vifaa vya muziki (spika nane) kwa Chuo cha Polisi Tanzania.

Mapitio ya Sera ya Maendeleo Endelevu ya Viwanda (1996 – 2020)

26. Mheshimiwa Spika; Wizara imeanza kufanya mapitio ya Sera ya Maendeleo Endelevu ya Viwanda (1996-2020). Mapitio hayo yanakwenda sambamba na mapitio ya Mkakati Endelevu wa Maendeleo ya Viwanda (Integrated Industrial Development Strategy – IIDS 2025), ambapo kwa mujibu wa Mpango Kazi inatarajiwa zoezi hilo kukamilika ifikapo Juni, 2020. Mara baada ya kukamilika kwa Sera pamoja na Mkakati wake, Wizara pia itafanya mapitio ya Sheria ya Usajili na Leseni za Viwanda ili iweze kukidhi mahitaji ya sasa.

Kujenga Uwezo wa Wizara na Taasisi Zake

27. Mheshimiwa Spika; Moja ya vipaumbele vya Wizara ni kuziwezesha Taasisi zake na kuzijengea uwezo kwa kuimarisha rasilimali watu, kutoa vitendea kazi na ujenzi wa miundombinu. Kwa mwaka 2018/2019, maeneo yaliyoimarishwa ni kama ifuatavyo:

i. Wizara imerejea Muundo wa Taasisi ya TEMDO na

CAMARTEC ili kuwezesha utekelezaji wa malengo mbalimbali ya kisekta na kitaifa;

ii. TEMDO wameimarisha rasilimali watu kwa kuwapeleka baadhi ya watumishi katika mafunzo ya muda mfupi (watumishi 42) na muda mrefu (watumishi 7);

iii. Kuimarisha majengo na uwezo wa karakana na ofisi za usanifu za TEMDO kwa kuzipatia mashine, kompyuta na vifaa mbalimbali ambavyo vitasaidia kufanya usanifu, ubunifu, uendelezaji wa teknolojia na utoaji huduma katika sekta ya viwanda kwa lengo la kukuza na kuendeleza uchumi wa viwanda;

iv. CAMARTEC imeimarisha rasilimali watu kwa kuongeza nafasi za ajira 16, na pia kuimarisha miundombinu ya kufanyia utafiti na kuongeza uwezo wa kufanya utafiti na uendelezaji wa teknolojia;

v. Wizara imeendelea kuimarisha uwezo wa TIRDO kuiwezesha kutekeleza majukumu yake ya utafiti na kutoa huduma za ushauri wa kitaalam viwandani kwa kuitengea bajeti kiasi cha Shilingi Bilioni 3 kwa mwaka 2018. Bajeti hiyo imeliwezesha Shirika kuajiri watafiti wapya; kuanza kujenga maabara mpya ya mafuta na gesi itakayoongeza uwezo wa Shirika katika kutoa huduma za kitaalam kwenye sekta hizo. Aidha, TIRDO imewezeshwa kuboresha maabara zake za chakula kwa kuziwezesha kupata ithibati ya kimataifa (accreditation);

vi. Wizara imeajiri watumishi 6 na kupokea watumishi 4 wa kada mbalimbali waliohamia na hivyo kuongeza tija na ufanisi katika utendaji kazi wa kila siku; na

vii. Wizara imewapeleka katika mafunzo ya muda mrefu watumishi 17 na watumishi 9 katika mafunzo ya muda

mfupi. Watumishi hao wako katika vyuo mbalimbali ndani na nje ya nchi.

Miradi ya Kimkakati Kuelekea Ujenzi ya Viwanda Mama

i) Mchuchuma na Chuma cha Liganga

28. Mheshimiwa Spika; Miradi ya Makaa ya Mawe ya Mchuchuma na Chuma cha Liganga inatekelezwa na Kampuni ya *Tanzania China International Mineral Resources Limited* ambayo ni ya ubia kati ya Serikali kupitia NDC na *Sichuan Hongda Group ya China*. Maandalizi yote muhimu ya kuanza ujenzi wa miradi hiyo ikiwemo, leseni za uchimbaji madini, vyeti vya mazingira, vibali vya kutumia maji ya mito ya Katewaka, Mchuchuma na Lupali vilikwishatolewa tangu mwaka 2014. Mradi huo unganishi ulifuzu kupata hadhi ya Mwekezaji Mahiri *(Strategic Investors Status)* na hivyo kupewa vivutio maalum vya uwekezaji. Hata hivyo, wakati mradi ukiwa tayari kuanza utekelezaji mwezi Julai, 2017 Mwekezaji aliomba vivutio vya ziada.

29. Mheshimiwa Spika; Wakati majadiliano yanaendelea kuhusu vivutio hivyo vya ziada, Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania lilipitisha Sheria Na. 5 na 6 juu ya Ulinzi wa Maliasili za nchi (Permanent Sovereignty over Natural Resources) ili kukidhi matakwa ya Katiba Ibara ya 27 na Azimio la Umoja wa Mataifa (United Nations Resolution 1803 (XVII)). Kulingana na Sheria hizo mbili; *Natural Wealth and Resources* (Permanent Sovereignty) *Act, 2017* na *Natural Wealth and Resources Contract Review & Re-Negotiation of Unconscionable Terms Act, 2017*, mikataba yote ya nyuma ya aina hiyo ilitakiwa kupitiwa upya ukiwemo Mkataba kati ya NDC na *Sichuan Hongda Group.* Mchakato wa kupitia upya mkataba huo unaendelea.

30. Mheshimiwa Spika; Katika mwezi Julai, 2018 Wizara kupitia NDC ilifanya uhakiki wa taarifa ya uthamini wa ardhi na mali za wananchi watakaopisha ujenzi wa miradi ya Makaa ya Mawe ya Mchuchuma na Chuma cha Liganga kwa kushirikiana na Mthamini Mkuu wa Serikali na taasisi zingine za Serikali. Jumla ya Shilingi Bilioni 11.037 zinatakiwa kulipwa ikiwa ni fidia kwa wananchi 1,145 kwa maeneo yote ya mradi.

ii) Kiwanda cha Matairi Arusha

31. Mheshimiwa Spika; Utafiti wa kina wa kitaalam wa jinsi ya kufufua Kiwanda cha Matairi Arusha (kilichokuwa GTEA) uliishakamilika na Tamko la Serikali la kuhamishia mali za Kiwanda NDC lilitolewa mwezi Desemba, 2018. Baada ya matangazo kutolewa kupitia tovuti ya NDC, wawekezaji mbalimbali wamejitokeza ikiwemo Kampuni ya *SAYINVEST Overseas (T) Ltd* ambayo imeonesha nia ya dhati ya kuwekeza katika uzalishaji wa matairi nchini. Kiwango cha mtaji walichoweka kwenye andiko pamoja na kiwango cha ajira kwa watanzania hususan wakazi wa Arusha kinatoa mwelekeo wa kukubalika. Tayari Hati ya Makubaliano ya Awali (MOU) kati ya NDC na *SAYINVEST Overseas (T) Ltd* umesainiwa tarehe 5 Januari 2019 na taratibu zingine za kukamilisha makubaliano ziko katika hatua za mwisho.

iii) Kuendeleza Mradi wa Mashamba ya Mpira Morogoro na Tanga

32. Mheshimiwa Spika; NDC imeendelea kupanda miche mipya ya Mpira takribani 85,250 katika eneo la wazi katika shamba la Kalunga ambapo mpaka kufikia Desemba,

2018 hekta 155 zilikuwa tayari zimepandwa. Pia, NDC inasimamia uvunaji wa Mpira unaozalishwa kwa sasa katika shamba hilo. Wavamizi katika Shamba la Mpira la Kalunga wameondolewa.

33. Mheshimiwa Spika; Taratibu za kulichukua Shamba la Kihuhwi lililopo Muheza mkoani Tanga kutoka kwa msimamizi *Coast Water Project Limited* kutokana na usimamizi mbovu wa shamba tayari zimekamilika. Shirika linakarabati majengo yaliyopo shambani hapo ili kuanza uzalishaji wa Mpira kwa muda wakati taratibu za kutafuta mbia wa muda mrefu zikiendelea. Taratibu za kuhamishia umiliki wa mashamba kwenda NDC kutoka CHC zilikwisha kamilika kupitia GN. Na. 266 katika Gazeti la Serikali Toleo Na. 29 la Julai 17, 2015. Aidha, taratibu za kupata hati za mashamba hayo kwa jina la NDC zinaendelea. Shirika linaandaa Upembuzi Yakinifu kwa ajili ya mashamba ya mpira utakaotoa mwongozo wa namna bora ya kuyaendesha mashamba hayo, ili kuongeza ufanisi na faida kwa Shirika na Serikali kwa ujumla.

iv) Mradi wa Magadi Soda Engaruka

34. Mheshimiwa Spika; Mradi wa Uchimbaji Magadi Soda katika Bonde la Engaruka, Wilaya ya Monduli unahusu ujenzi wa kiwanda cha kuzalisha magadi soda tani milioni moja kwa mwaka kwa ajili ya matumizi ya viwanda hususan vya dawa, vioo na sabuni. Utafiti wa kina (*techno-economic study*) utakaojumuisha utafiti wa maji safi (*detailed hydrological study*), mazingira (ESIA), na upembuzi yakinifu (*feasibility study*) umeanza kufanyika.

v) Kurasini *Logistic Park*

35. Mheshimiwa Spika; Mradi wa *Kurasini Logistic Park* wenye eneo la ukubwa wa ekari 62 ni kwa ajili ya Kituo cha biashara na viwanda. Hadi sasa, Serikali imelipa fidia ya Shilingi Bilioni 101 kwa ajili ya kufidia wananchi 1,019. Hivi sasa, Kampuni za *IPP Automobile Ltd* na *GF Trucking Ltd* zimewasilisha maandiko ya kuonesha nia "*Expression of Interest*" ya kujenga viwanda vya kuunganisha magari na wametakiwa kuwasilisha maandiko kamili ya Mradi wao.

MIKAKATI YA KISEKTA YA KUENDELEZA VIWANDA

i) Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Alizeti

36. Mheshimiwa Spika; Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Mafuta ya Alizeti wa mwaka 2016 una lengo la kuendeleza mnyororo wa thamani wa zao la Alizeti na kutatua changamoto zinazokabili mnyororo huo. Hadi sasa, Programu ya Pamoja ambayo utekelezaji wake unaratibiwa na Ofisi ya Waziri Mkuu na kushirikisha Wizara mbalimbali ikiwemo Ofisi ya Rais – TAMISEMI; Wizara za Viwanda na Biashara; Kilimo; Maji; Mifugo na Uvuvi na Fedha na Mipango imeandaliwa. Juhudi za kuhakikisha kuwa mbegu bora za Alizeti zinapatikana kwa wingi ili kuwezesha Viwanda vinavyosindika mbegu za Alizeti vinapata malighafi ya kutosha ili viongeze uzalishaji zinafanyika chini ya uratibu wa Wizara ya Kilimo.

37. Mheshimiwa Spika; Mkakati huo pia umewezesha kuandaliwa kwa andiko kuhusu Viwango na Matakwa ya Wanunuzi katika Soko la Afrika Mashariki, India na la kimataifa (*Standards and Buyer Requirements in East Africa, India and International Markets*) ili kuwaongoza wazalishaji wa mafuta

ya alizeti kuzalisha mafuta yenye viwango vinavyokubalika kwenye masoko hayo. Andiko hilo liliandaliwa na mafunzo kutolewa kwa wasindikaji kwa kushirikiana na Mradi wa *Supporting Indian Trade and Investment for Africa* (SITA). Aidha, uboreshaji wa kuendeleza teknolojia ya kusindika mafuta ya Alizeti unaendelea kuhamasishwa kupitia taasisi za teknolojia na utafiti zilizo chini ya Wizara.

38. Mheshimiwa Spika; Kituo cha CAMARTEC kimefanya uchambuzi wa mahitaji (needs assessment) ya teknolojia katika mikoa mbalimbali na kubuni zana 50 za kupandia mazao ya kilimo ikiwa ni pamoja na zao la Alizeti. Aidha, zana kwa ajili ya kuvuna na kukamua mbegu za Alizeti zilitengenezwa na CAMARTEC, TEMDO na SIDO na kusambazwa kwa wakulima na wasindikaji katika Mikoa mbalimbali.

39. Mheshimiwa Spika; Mfuko wa Maendeleo ya Nchi za Jumuiya ya Ulaya (EDF 11) ulifadhili upatikanaji wa Masoko ya mafuta ya Alizeti kupitia maonesho yaliyofanyika mwezi Julai, 2018 Dar es Salaam, Tanzania na mwezi Agosti, 2018 Nampula, Msumbiji. Mfuko huo pia ulifadhili upatikanaji wa vifaa vya Maabara kwa Shirika la Viwango Tanzania (TBS) ili waweze kutoa huduma kwa Sekta ya Mafuta ya Alizeti. Juhudi hizo zinalenga kuwapatia fursa wasindikaji wa mafuta ya Alizeti kuingia kwenye masoko ya Kitaifa na Kimataifa.

ii) Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Ngozi na Bidhaa za Ngozi

40. Mheshimiwa Spika; Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Ngozi wa mwaka 2016 umejikita katika kuendeleza mnyororo wa thamani wa zao la Ngozi. Utekelezaji wa

Mkakati huo unahamasisha usindikaji wa Ngozi hadi hatua ya mwisho ili Ngozi hizo zitumike katika kuzalisha bidhaa mbalimbali za Ngozi ndani ya nchi. Utekelezaji wa mkakati huo umefanikisha: Kuandaliwa kwa miongozo ya viwango vya ubora kwa Viwanda vinavyosindika Ngozi na vinavyotengeneza Viatu na namna ya kupanga madaraja ya Ngozi ghafi na zilizosindikwa hadi hatua ya mwisho; Kuimarishwa kwa iliyokuwa Taasisi ya Teknolojia ya Ngozi (TILT) Mwanza ambayo kwa sasa inatumiwa na Chuo cha Teknolojia cha Dar es Salaam (DIT) Kampasi ya Mwanza (DIT Mwanza) kwa kupatiwa vifaa vya kufundishia utengenezaji Viatu; Kutolewa mafunzo ya utengenezaji Viatu kwa vijana 800 kwa Mikoa ya Tanzania Bara na Visiwani; Kutolewa kwa mafunzo kwa njia ya mtandao (*e-learning*) ya usanifu wa Viatu; na Kuondolewa kwa ushuru wa forodha kwa malighafi na vipuri vinavyoingizwa kutoka nje vinavyotumika kutengenezea bidhaa za ngozi na viatu.

iii) Mkakati wa Pamba hadi Mavazi

41. Mheshimiwa Spika; Mkakati wa Pamba hadi Mavazi wa mwaka 2016 unalenga kuendeleza mnyororo wa thamani wa zao la Pamba kuanzia hatua ya kuchambua Pamba (ginneries), kusokota Nyuzi (spinning), kufuma Nyuzi (weaving), kutengeneza Vitambaa (finishing) na kushona Mavazi (garments). Uongezaji thamani wa Pamba hadi Mavazi utachochea uanzishwaji wa Viwanda vinavyotoa huduma (*auxiliary industries*), vikiwemo Viwanda vya kutengeneza Vifungo, Lebo na Zipu. Utekelezaji wa mkakati huo umefanikisha yafuatayo: -Kiwanda cha Nguo cha *Afritex (T) Ltd* cha Tangaambacho kilifungwa kwa muda mrefu sasa kimeanza kufanya kazi na Kinu cha Manonga, Tabora kimefufuliwa na kimeanza kuchambua Pamba.

Chuma na Bidhaa za Chuma

42. Mheshimiwa Spika; Katika kipindi cha kuanzia mwaka 2006 hadi 2018, matumizi ya bidhaa za chuma nchini yameongezeka kutoka tani 226,000 hadi kufikia tani 912,000 kwa mwaka, ikiwa ni ongezeko la asilimia 303.54. Hadi kufikia mwezi Desemba, 2018, nchi yetu ilikuwa na viwanda 25 vya kuzalisha chuma na bidhaa za chuma. Viwanda vya kuzalisha Chuma na Bidhaa za Chuma hapa nchini vipo katika makundi mbalimbali yanayojumuisha nondo, mabati, mabomba, misumari, sen'yenge na kadhalika. Kati ya hivyo, Viwanda vya kuzalisha nondo vipo 16 vyenye uwezo uliosimikwa wa kuzalisha tani 1,082,700 kwa mwaka, wakati uzalishaji halisi ni tani 240,336 kwa mwaka, sawa na asilimia 22 ya uwezo uliosimikwa. Mahitaji ya nondo nchini kwa mwaka ni tani 295,000, hivyo uzalishaji huo wa ndani hutosheleza asilimia 80 ya mahitaji yote ambapo asilimia 20 inayobaki huagizwa kutoka nje ya nchi. Aidha, viwanda hivyo vinaajiri jumla ya wafanyakazi 23,150, kati ya hao wafanyakazi 3,588 ni ajira ya moja kwa moja na wafanyakazi 20,000 wa ajira za muda.

***43. Mheshimiwa Spika*;** Katika kundi la viwanda vya chuma, vipo viwanda vya mabomba ya chuma. Mabomba ya aina hiyo hutumika kwa shughuli mbalimbali za usambazaji maji na kama malighafi katika viwanda vya ujenzi na ufundi. Tanzania ina viwanda vya kutegeneza mabomba ya chuma vipatavyo saba (7) vyenye uwezo uliosimikwa wa kuzalisha tani 223,200 kwa mwaka. Uzalishaji halisi ni tani 99,100 sawa na asilimia 44 ya uwezo uliosimikwa. Aidha, kuna viwanda viwili vikubwa vinavyozalisha mabati kuanzia hatua ya awali (*intergrated*) ambavyo ni ALAF na MMI Steel vyenye uwezo uliosimikwa wa kuzalisha tani 158,000 kwa

mwaka wakati uzalishaji halisi ni tani 58,189 kwa mwaka, sawa na asilimia 37 ya uwezo uliosimikwa. Kiwanda cha ALAF pia kimefungua tawi lake jijini Dodoma kina uwezo uliosimikwa wa kuzalisha tani 17,280 kwa mwaka, hivi sasa kinazalisha wastani wa tani 5,760 kwa mwaka, kwa mabati aina ya migongo mipana. Tawi hilo lipo kwenye mpango wa kuzalisha mabati ya kawaida (corrugated iron sheets) ambapo mashine hizo zitaanza kufungwa mwishoni mwa mwezi Mei, 2019.

44. Mheshimiwa Spika; Hali ya uzalishaji wa bidhaa za chuma kuwa chini ya uwezo umetokana na sababu mbalimbali ikiwemo kupanda kwa bei ya malighafi na kuadimika kwa chuma chakavu nchini. Uzalishaji wa chuma chakavu nchini unakadiriwa kuwa ni tani 10,000 ambazo hukusanywa na kurejelezwa katika viwanda vya hapa nchini. Hali hiyo imesababisha bei ya chuma chakavu kuongezeka. Hiyo inaonesha umuhimu wa kuanza kuzalisha chuma ghafi kwa kutumia madini ya chuma cha Liganga ili kutosheleza mahitaji ya chuma ghafi nchini kikiwepo chuma safi (billets) na kuondokana na utegemezi wa kuingiza chuma toka nje. Kutokana na sababu hiyo, Wizara inafanya kila jitihada kuhakikisha maandalizi ya msingi kuwezesha utekelezaji wa Mradi wa Mchuchuma na Liganga ambayo yalishaanza yanakamilika.

Kusitisha Matumizi ya Mifuko ya Plastiki

45. Mheshimiwa Spika; Utakumbuka kuwa tarehe 9 Aprili, 2019, Serikali ilitoa tamko la kusitisha matumizi, uzalishaji na usambazaji wa mifuko ya plastiki nchini ifikapo tarehe 31 Mei, 2019. Wizara yangu imeendelea kushawishi viwanda 15 vinavyozalisha mifuko mbadala kwa

sasa nchini viongeze uzalishaji sambamba na kukaribisha wawekezaji wapya kuwekeza kwenye utengenezaji wa mifuko mbadala ambayo ni rafiki wa mazingira na haina madhara ya kiafya kwa binadamu na wanyama. Mifuko hiyo inaweza kutengenezwa kutokana na malighafi zinazotokana na kilimo kama vile Pamba, Mkonge, na Ukili. Malighafi hizi zinaweza kutengeneza mifuko ya karatasi, vikapu, mifuko ya katani na mifuko ya vitambaa. Matumizi ya bidhaa hizi yatachochea maendeleo endelevu ya kilimo na kutoa ajira nyingi kwa watanzania. Pia itapunguza matumizi ya fedha za kigeni ambazo zilikuwa zinatumika kuagiza malighafi za kutengeneza mifuko ya plastiki. Aidha, kiwanda cha kutengeneza karatasi cha *Mufindi Paper Mill Ltd* kilichopo Iringa kimeagizwa kitengeneze karatasi za kutosha kwa ajili ya kukidhi mahitaji ya soko la ndani.

3.2 SEKTA YA VIWANDA VIDOGO NA BIASHARA NDOGO

Mapitio ya Sera ya Maendeleo ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo ya 2003

46. Mheshimiwa Spika; Sera ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo ya mwaka 2003, ndiyo mwongozo wa usimamizi na uendelezaji wa shughuli za Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo na za Kati nchini. Mabadiliko ya kiuchumi, teknolojia na kijamii yanayotokea nchini na duniani kwa ujumla, ikiwemo ongezeko la shughuli za ujasiriamali, kukua kwa Sekta ya Madini na Sanaa na kupanuka kwa matumizi ya teknolojia ya habari, yamepanua wigo wa fursa za uwekezaji katika sekta hii na hivyo kuhitaji kurejewa kwa sera. Wizara

imeendelea kurejea Sera ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo ya mwaka 2003, ili iweze kuendana na mahitaji ya sasa ya sekta nchini. Hadi kufikia mwezi Machi, 2019, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wa maendeleo imeweza kufanya na kukamilisha tafiti za kina katika maeneo saba kati ya kumi yaliyoainishwa baada ya tathmini ya utekelezaji wa Sera ya mwaka 2003, kuwa ni muhimu na yanahitaji utafiti wa kina ili kuweza kubaini maeneo yenye changamoto zinazohitaji utatuzi wa kisera. Maeneo hayo ni Mfumo wa Kisheria na Kanuni (Legal and Regulatory Framework); Mfumo wa Upatikanaji wa Mitaji kwa Wajasiriamali (Access to Finance); Mfumo wa Uratibu wa Sekta (SME Sector Coordination); Upatikanaji wa Masoko (Access to Markets); na Maendeleo ya Jasiriamali (Enterprise Development). Aidha, tafiti za kina zimekamilika katika maeneo mtambuka (Cross Cutting Issues) hususani ya wanawake, vijana na watu wenye ulemavu. Pia, maeneo ya Sekta mpya hususan Madini na Gesi na Sanaa (Emerging sectors and Creative Industries); Kwa sasa, Wizara inaendelea na maandalizi ya maeneo yaliyobaki kufanyiwa tafiti za kina ambayo ni Uendelezaji Viwanda Vijijini (Rural Industrialization); Huduma za Kuendeleza Biashara (Business Development Services); na Teknolojia na Ubunifu (Technology and Innovation). Baada ya tafiti hizo kukamilika, Sera iliyoboreshwa itakamilishwa na inatarijiwa kukamilika katika mwaka wa fedha 2019/2020.

Maeneo na Majengo ya Uwekezaji wa Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo

47. Mheshimiwa Spika; Wizara inatambua changamoto kubwa inayowakabili wajasiriamali ya upatikanaji wa maeneo rasmi ya kufanyia shughuli zao za viwanda na biashara ndogo na za kati. Changamoto hiyo, ambayo ni moja

ya vichocheo vikubwa vya sekta isiyo rasmi, huikosesha Serikali mapato mengi na ni chanzo kikubwa cha uchafuzi wa mazingira ya sehemu za makazi na maeneo ya wazi. Hivyo, ili kukabiliana na changamoto hiyo, Wizara katika kipindi cha mwaka 2018/2019, imeendelea kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI kuhamasisha utengaji wa maeneo kwa ajili ya shughuli za viwanda vidogo na biashara ndogo kwa ngazi ya mikoa na wilaya. Aidha, Wizara imeweza kutembelea n*a* kukusanya takwimu za maeneo yaliyotengwa katika mikoa ya Mbeya, Morogoro, Rukwa, na Mara. Kwa mujibu wa takwimu hizo, Mkoa wa Mbeya umetenga jumla ya ekari 464.17, Mkoa wa Morogoro ekari 16,022, Mkoa wa Rukwa ekari 1,154.48 na Mkoa wa Mara umetenga jumla ya ekari 10,054.67. Aidha, Mwongozo wa Kusimamia Ujenzi na Maendeleo ya Viwanda kwa Mamlaka za Mikoa na Serikali za Mitaa umekuwa nyenzo mahususi katika kuzisaidia mamlaka hizi wakati wa utengaji wa maeneo yatakayojengwa viwanda na masoko. Majengo haya yanatumika na wajasiriamali kuzalishia bidhaa zao. Mfumo wa kuwaweka wajasiriamali katika majengo haya, kunawarahishia kupata mikopo kutoka katika vyombo vya fedha kwa kutumia mashine zilizo katika majengo haya kama dhamana.

Fursa za Masoko kwa Wajasirimali Wadogo na wa Kati

48. Mheshimiwa Spika; Wizara imeendelea na juhudi za kutafuta fursa za masoko ya wajasiriamali ndani na nje ya nchi. Kupitia majadiliano ya kupanua masoko ya Jumuia za nchi za Kusini mwa Afrika na ile ya Afrika Mashariki, wajasiriamali wameendelea kufaidika na masoko hayo. Kupitia taasisi za TANTRADE na SIDO, Wizara imekuwa ikiendesha maonesho ya biashara kwa wajasiriamali wadogo

ili wapate fursa za kuonesha bidhaa zao na kupata masoko. Wizara na SIDO walishirikiana na Mkoa wa Simiyu, walifanya Maonesho ya Kitaifa ya SIDO kwa wajasiriamali wadogo na wa kati yaliyofanyika Mkoa wa Simiyu tarehe 23 – 28 Oktoba, 2018 na kufunguliwa rasmi na Mhe. Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 23 Oktoba, 2018. Maonesho hayo yalishirikisha wajasiriamali 700. Aidha, Maonesho ya SIDO ya Kikanda yalifanyika katika Mikoa ya Ruvuma, Mtwara na Tanga yalishirikisha wajasiriamali 1,949 kutoka mikoa yote ya Tanzania na walifanya mauzo yenye thamani ya Shilingi 387,686,000 na kupata oda zenye thamani ya Shilingi 901,756,200. Maonesho haya pia yalitoa fursa kwa washiriki wa nchi jirani za Rwanda, Burundi, Uganda na Kongo na wajasiriamali wetu walipata fursa ya kujifunza wenzao wanafanyaje katika uzalishaji. Pia, maonesho hayo yanatoa fursa kwa watanzania kuona na kununua teknolojia za aina mbalimbali zinazotengenezwa na SIDO pamoja na wajasiriamali wengine. Vilevile, maonesho hayo yanawapa fursa wajasiriamali kushiriki mafunzo yanayotolewa na taasisi mbalimbali za ubora, kibenki na udhibiti yakilenga kuwapa weledi na mitaji katika kuboresha bidhaa wanazozizalisha. Kupitia maonesho hayo**,** jumla ya wajasiriamali 1,249 walielimishwa na taasisi za TBS, TFDA, GS1 na WMA ili waweze kusajili bidhaa zao.

Mfuko wa Maendeleo yaWajasiriamali (NEDF)

49. Mheshimiwa Spika; Upatikanaji wa mitaji ni moja ya changamoto kubwa inayowakabili wajasiriamali hapa nchini. Katika kujaribu kukabiliana na changamoto hiyo, Serikali ilianzisha Mfuko wa Maendeleo ya Wajasiriamali (National Entrepreneurship Development Fund - NEDF), mwaka 1994 ukiwa na mtaji wa Shilingi 5,051,000,000. Hadi kufikia

Februari, 2019, mtaji wa mfuko umekua na kufikia Shilingi 7,844,454,656 sawa na ongezeko la asilimia 35.9. Ukuaji huo umetokana na usimamizi mzuri wa Wizara pamoja makusanyo ya riba ambayo hurudishwa kutunisha mfuko. Mfuko huu umeendelea kuwa na umuhimu wa kipekee kwa wajasiriamli hasa katika ajira na vipato. Tangu uanzishwe, mfuko huu umeweza kuzalisha ajira kwa watanzania 186,138 kutokana na mikopo 91,584. Wananchi waliowezeshwa kuanzisha na kuendesha shughuli za kiuchumi wameweza kutatua changamoto za kiuchumi na kijamii kama vile kupata matibabu, kujenga nyumba za kuishi, kupata usafiri na kusomesha watoto. Aidha, mfuko huu umewawezesha wanawake wengi kushiriki katika shughuli za kiuchumi, ambapo tangu uanzishwe asilimia 52 ya wafaidika wa mfuko huu ni wanawake. Mfuko huu pia umekuwa ni chagizo kubwa kwa watanzania kushiriki katika ujenzi wa viwanda hasa vile vidogo sana. Katika mwaka 2018/2019, kwa kutumia fedha zinazozunguka kurudi kutoka kwa wakopaji, jumla ya mikopo 1,706 yenye thamani ya Shilingi bilioni 3.164 imetolewa kwa wajasirimali na kupatikana kwa ajira 3,691.

Kuhamasisha Viwanda na Biashara Ndogo

50. Mheshimiwa Spika; Wizara kupitia SIDO inahamasisha uanzishwaji viwanda kupitia mikakati ya Wilaya Moja Bidhaa Moja (ODOP), Kongano za Viwanda, Programu ya Kiatamizi, na kuhamasisha mtu mmoja mmoja kupitia mafunzo na ushauri. Katika mwaka 2018/2019, mikakati hii imewezesha uanzishwaji wa viwanda 607. Kati ya hivi viwanda 151 vimeanzishwa kupitia ODOP; viwanda 28 kupitia kongano; viwanda 20 kupitia kiatamizi na viwanda 408 kupitia huduma nyingine za shirika. Pia, Programu ya KAIZEN iliwezesha viwanda 23 kuongeza tija

katika Mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Dodoma, Manyara, Mara, Morogoro, Mwanza, na Tanga. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wa maendeleo imeweza kutoa huduma zinazolenga kuboresha uzalishaji katika minyororo ya thamani. Kwa Mfano, kwa kushirikiana na Serikali ya Canada, kupitia Asasi ya *Menonnite Economic Development Associates* (MEDA) inatekeleza Mradi wa Kukuza Biashara Sawia- *Strengthening Small Business Value Chains* (SSBVC), wenye lengo la kuwajengea uwezo wajasiriamali katika sekta za kilimo, uzalishaji viwandani, usafirishaji, ujenzi na madini unaotekelezwa katika kanda tatu za Arusha (Arusha, Kilimanjaro, Manyara, Singida na Tanga); Morogoro (Dodoma, Iringa, Mbeya, Morogoro, na Songwe); na Mtwara (Dar es Salaam, Lindi, Mtwara na Pwani). Hadi Aprili, 2019 Mradi huo ulikuwa umehudumia jumla ya wajasiriamali 6,336.

Kuimarisha SIDO

51. Mheshimiwa Spika; Shirika la Kuhudumia Viwanda Vidogo (SIDO) ni nyenzo muhimu katika juhudi za Serikali za kuimarisha ujasiriamali nchini. Kufuatia mchango wake katika kujenga uwezo wa Watanzania kushiriki kikamilifu kwenye shughuli za kiuchumi, Serikali imeendelea kujengea uwezo SIDO katika maeneo ya taaluma, vitendea kazi na miundombinu ili iweze kutoa huduma zake kwa tija zaidi. Katika mwaka 2018/2019, Wizara kupitia SIDO iliendelea na ujenzi wa majengo ya viwanda 12 kwa ajili ya kuongeza maeneo ya kufanyia kazi wajasiriamali katika Mikoa ya Dodoma, Geita, Kagera, Manyara na Mtwara. Pia, iliendelea kujenga ofisi nne katika Mikoa mipya ya Geita, Katavi na Simiyu pamoja na Wilaya ya Chato ili kufikisha huduma za SIDO katika sehemu hizo. Majengo hayo yamekamilika na

baadhi yameanza kutumiwa na wajasiriamali. Jengo la SIDO Mtwara limekamilika na kutumika ipasavyo katika kipindi cha *Operation Korosho* ambapo viwanda vidogo vinne (4) vya kubangua korosho vimeanzishwa kwenye jengo hilo ambapo jumla ya ajira 411 zimepatikana. Aidha, kutokana na mafanikio hayo, Serikali imeamua kuboresha Kituo cha Teknolojia cha Lindi kwa kuboresha teknolojia za uzalishaji wa mitambo kwa kununua mitambo mipya yenye thamani ya Shilingi Milioni 335. Ni matarajio ya Serikali kuwa mitambo hiyo itaweza kuzalisha teknolojia nzuri zaidi za ubanguaji na kuimarisha ubanguaji wa Korosho nchini. Katika kuendelea kuimarisha SIDO, Serikali pia imetoa kiasi cha Shilingi Milioni 600 kwa ajili ya kuimarisha Vituo vya Teknolojia vya Shinyanga na Kigoma ili viwe katika nafasi nzuri ya kutengeneza teknolojia za kuchakata zao la Chikichi pamoja na mazao mengine. Vilevile, Serikali imetoa Shilingi Bilioni moja (1) ili kuongeza majengo ya viwanda mikoa ya Mtwara, Kigoma na Ruvuma. Majengo haya yatatumika na wajasiriamali kuzalishia bidhaa zao. Mfumo wa kuwaweka wajasiriamali katika majengo haya, unawarahisishia kupata mikopo kutoka katika vyombo vya fedha kwa kutumia mashine zilizo katika majengo haya kama dhamana.

52. Mheshimiwa Spika; Katika kipindi cha 2018/2019; Wizara kupitia SIDO imetambua, imezalisha na kusambaza teknolojia mpya 40. Mashine na zana hizo ziliwezesha kuanzishwa na kuimarishwa kwa shughuli za viwanda 143 vya uzalishaji nchini kote. Maeneo ambayo teknolojia hizo zimejikita zaidi ni ubanguaji wa Korosho na usindikaji wa Mihogo. Vilevile, teknolojia za usindikaji wa vyakula, upunguzaji wa matumizi ya miti na mazao yake kama nishati, ufungashaji wa vyakula vilivyosindikwa, utengenezaji wa

vifaa vya ujenzi hasa matofali, utengenezaji wa *c*hokaa na chaki, ukamuaji mafuta ya kula kutokana na Michikichi, utengenezaji wa Sabuni na usindikaji Ngozi kwa kutumia njia za asili. Teknolojia hizo zimesaidia kuimarisha na kuongeza ubora wa bidhaa za wajasiriamali. Aidha, vituo hivyo vimeweza kuboresha mifumo ya uzalishaji katika viwanda vinavyosindika chai - Luponde, Kibena (Njombe), Itona (Mufindi Tea Company), *Wakulima Tea Company* (Tukuyu); Kahawa - *Mbozi Coffee Curing* (Mbozi), Mfumo wa kusaga na kusindika nafaka Njoleko (Njombe); na utengenezaji vipuri na urekebishaji mifumo ya uzalishaji katika viwanda vya *Silverlands (T) Co. Ltd, Farm Abri Ltd, Mkwawa Pure Drinking Water* na *ASAS Group* mkoani Iringa.

3.3 SEKTA YA BIASHARA

Muunganiko wa Uzalishaji Viwandani na Usambazaji wa Bidhaa Mbalimbali

53. Mheshimiwa **Spika,** Mifumo ya Uzalishaji na Usambazaji wa bidhaa inatofautiana kutegemeana na aina ya mazao katika sekta za Kilimo na bidhaa za viwandani kwa Sekta ya Viwanda. Katika Sekta ya Kilimo, mazao kutoka kwa mzalishaji kwenda kwa Muuzaji hupitia Vyama vya Ushirika vya Msingi kwa mazao ya biashara kama vile Korosho, Pamba na Kahawa na kwa mzao ya chakula mkulima anauza moja kwa moja kwa muuzaji wa jumla au reja reja akiwa ni mlaji au mtumiaji wa mwisho. Ni aghalabu, kwa msambazaji wa bidhaa za chakula kufanya shughuli za usambazaji wa bidhaa za ujenzi.

Hali ya Biashara ya Ndani

54. Mheshimiwa Spika; Hali ya biashara inaendelea vyema japo bei ya baadhi ya bidhaa imeendelea kupanda. Hali hii, inatokana na uhitaji mkubwa wa bidhaa husika katika soko. Kutokana na kukua kwa sekta ya ujenzi nchini, bei ya vifaa vya ujenzi zimeendelea kupanda mwaka 2018/2019. Mathalan, bei ya nondo ya milimita 16 imepanda kutoka wastani wa Shilingi 32,500 kwa mwaka 2017/2018 na kufikia wastani wa Shilingi 37,579 kwa mwaka 2018/2019, ikiwa ni ongezeko la asilimia 15.6. Vilevile, katika kipindi hicho, bei ya nondo ya milimita 12 imeongezeka kutoka wastani wa Shilingi 16,842 hadi kufikia wastani wa Shilingi 20,453 ikiwa ni ongezeko la asilimia 21.4; na bei ya nondo ya milimita 10 imepanda kutoka wastani wa Shilingi 13,289 na kufikia wastani wa Shilingi 14,997 ikiwa ni ongezeko la asilimia 12.9. Bei ya nondo ya milimita 8 imepanda kutoka wastani wa Shilingi 9,892 na kufikia wastani wa Shilingi 12,086 ikiwa ni ongezeko la asilimia 22.

55. Mheshimiwa Spika; Vilevile, wastani wa bei ya bati geji 32 madukani imepanda kutoka Shilingi 13,456 mwaka 2017/2018 na kufikia Shilingi 14,520 mwaka 2019, ikiwa ni ongezeko la asilimia 7.9. Vilevile, katika kipindi hicho, bati ya geji 30 imepanda kutoka Shilingi 17,632 hadi kufikia Shilingi 18,385, sawa na ongezeko la asilimia 4.3 na bei ya bati geji 28 imepanda kutoka Shilingi 23,230 na kufikia Shilingi 24,359 ambalo ni ongezeko la asilimia 4.9. Aidha, hadi kufikia Desemba, 2018, wastani wa bei ya rejareja ya saruji kwa mfuko wa kilo 50 ilipanda na kufikia Shilingi 15,895 ikilinganishwa na wastani wa Shilingi 14,759 mwaka 2017/2018 ikiwa ni ongezeko la asilimia 8.

56. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2018/2019, bei ya mazao makuu ya chakula hususan Mahindi, Maharage na Mchele zimeshuka kwa viwango tofauti ikilinganishwa na msimu wa 2017/2018. Kwa mfano, wastani wa bei ya jumla ya mahindi kwa gunia la kilo 100 ilipungua kutoka Shilingi 52,445 msimu wa 2017/2018 hadi kufikia Shilingi 43,483 msimu wa 2018/2019, ikiwa ni upungufu wa asilimia 17. Bei ya jumla ya maharage kwa gunia la kilo 100 ilishuka kutoka Shilingi 172,564 mwaka 2017/2018 hadi kufikia Shilingi 159,394 mwaka 2018/2019, ikiwa ni upungufu wa asilimia 7.6. Aidha, bei ya jumla ya mchele kwa gunia la kilo 100 ilipungua kutoka wastani wa Shilingi 184,089 msimu wa 2017/2018 hadi Shilingi 154,107 msimu wa 2018/2019 ikiwa ni upungufu wa asilimia 16.3. Kushuka kwa bei kulisabishwa na kuongezeka kwa mavuno.

Biashara za Bidhaa Kutoka Nje ya Nchi

57. Mheshimiwa Spika; Kwa ujumla, katika kipindi kati ya mwaka 2017 na 2018, Tanzania imeendelea kuwa na urari chanya katika mauzo ya bidhaa zake ambapo imeuza zaidi kuliko kununua kwenye nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki - EAC (asilimia 10.63), Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika - SADC (asilimia 29.84) na Umoja wa Afrika - AU (asilimia 5.63).

58. Mheshimiwa Spika; Mwaka 2018, mauzo ya bidhaa za Tanzania kwenda Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) yalikuwa Dola za Marekani milioni 447.5 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 349.6 zilizopatikana mwaka 2017, sawa na ongezeko la asilimia 21.88. Ongezeko hilo limetokana na mauzo ya bidhaa za Chai, Mahindi, Ngano, Alizeti, Mchele, bidhaa za Karatasi, Mabati, Vigae, Vyandarua,

Kemikali (methyl bromide), Saruji na Mafuta ya Kupaka. Kwa upande mwingine, Tanzania iliagiza bidhaa kutoka Jumuiya ya Afrika Mashariki zenye thamani ya Dola za Marekani milioni 302.93 ikilinganishwa na Dola za Marekani milioni 220.4 kwa mwaka 2017, sawa na ongezeko la asilimia 27.24.

59. Mheshimiwa Spika; Kwa upande wa Jumuiya ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika (SADC), mauzo ya bidhaa za Tanzania yalikuwa Dola za Marekani Milioni 999.34 mwaka 2018 ikilinganishwa na Dola za Marekani Milioni 877.8 kwa mwaka 2017, sawa na ongezeko la asilimia 12.16. Ongezeko hilo limetokana na mauzo ya bidhaa za Madini, Pamba, Chai, Kahawa, Vigae, Vyandarua, Kemikali (methyl bromide), *petroleum coke*, Saruji, Sabuni na Mafuta ya Kupaka. Kwa upande mwingine, Tanzania iliagiza bidhaa kutoka Jumuiya ya SADC zenye thamani ya Dola za Marekani milioni 604.32 ikilinganishwa na Dola za Marekani milioni 600.64 kwa mwaka 2017, sawa na ongezeko la asilimia 0.61.

60. Mheshimiwa Spika; Kwa upande wa Umoja wa Afrika (AU), mauzo ya bidhaa za Tanzania yalikuwa Dola za Marekani Milioni 1,485.05 mwaka 2018 ikilinganishwa na Dola za Marekani Milioni 1,419.84 kwa mwaka 2017, sawa na ongezeko la asilimia 4.39. Ongezeko hilo limetokana na mauzo ya bidhaa za Madini, Pamba, Chai, Kahawa, Mahindi, Ngano, Alizeti, Mchele, bidhaa za Karatasi, Mabati, Vigae, Vyandarua, Kemikali (methyl bromide), Saruji na Mafuta ya Kupaka. Kwa upande mwingine, Tanzania iliagiza bidhaa kutoka Umoja wa Africa zenye thamani ya Dola za Marekani Milioni 989.01 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani Milioni 895.88 kwa mwaka 2017, sawa na ongezeko la asilimia 9.42.

- ***Tanzania na China***

61. Mheshimiwa Spika; Mwaka 2018, mauzo ya bidhaa za Tanzania yaliongezeka kwa Dola za Marekani milioni 1.98 kwenda China, kutoka Dola za Kimarekani milioni 142.3 mwaka 2017 hadi kufikia Dola za Marekani milioni 144.28, sawa na ongezeko la asilimia 1.37. Ongezeko hilo linatokana na Tanzania kuuza zaidi ufuta, tumbaku, pamba, *jute*, manila (coconut, abaca) na nguo. Kati ya mwaka 2017 na 2018, Tanzania imeagiza bidhaa toka China zenye thamani ya Dola za Marekani milioni 356.68, ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 20.12. Hivyo, kufanya urari hasi wa biashara wa asilimia 21.79 kwa bidhaa zilizouzwa na Tanzania kwenda China kati ya kipindi husika.

- ***Tanzania na India***

62. Mheshimiwa Spika; Mwaka 2018 mauzo ya bidhaa za Tanzania kwenda India yalikuwa ni Dola za Marekani milioni 734.27 mwaka 2018 ikilinganishwa na Dola za Marekani milioni 977.6 zilizouzwa mwaka 2017, sawa na upungufu wa asilimia 33.4. Pia, mwaka 2018 Tanzania imeagiza zaidi bidhaa toka India zenye thamani ya Dola za Marekani milioni 1,218.07 ikilinganishwa na bidhaa za Dola za Marekani milioni 1,077.60 zilizoagizwa mwaka 2017, ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 11.53.

- ***Tanzania na Japani***

63. Mheshimiwa Spika; Kwa nchi ya Japani, mwaka 2018 mauzo ya bidhaa za Tanzania kwenda Japan yalikuwa ni Dola za Marekani milioni 66.72 ikilinganishwa na Dola za Marekani milioni 75.7 zilizouzwa mwaka 2017, ikiwa ni sawa na upungufu wa asilimia 13.47 ya mauzo. Pia, mwaka

2018 Tanzania imeendelea kuagiza zaidi bidhaa kutoka Japani zenye thamani ya Dola za Marekani milioni 398.13 ikilinganishwa na bidhaa za Dola za Marekani milioni 365.2 zilizoagizwa mwaka 2017, ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 8.27.

64. Mheshimiwa Spika; Pamoja na biashara ya nje kuendelea vizuri, kumekuwepo na changamoto ambazo Jumuiya ya Wafanyabiashara Tanzania (JWT) imezibainisha na kuhitaji Serikali kuingilia kati kwa nia ya kuboresha mazingira ya biashara. Baadhi ya changamoto hizo ni utoaji wa huduma usioridhisha katika bandari, mawasiliano hafifu baina ya mamlaka za Tanzania na wafanyabiashara wa DRC, kuwepo kwa udanganyifu wa baadhi ya wafanyabiashara, mawakala na watumishi wa Serikali wasio waaminifu, kutokuwepo kwa uwazi wa Ushuru wa Forodha na tuhuma za kuwepo kwa vitendo vya rushwa kwa baadhi ya watumishi wasio waadilifu. Katika kushughulikia changamoto hizo, Serikali imeanzisha na kuimarisha Vituo vya Pamoja Mipakani (OSBP) ambavyo taasisi za umma zinazosimamia na kuratibu masuala ya biashara zinafanya kazi kwa ushirikiano katika kila eneo moja la mpakani kupitia kamati za pamoja mipakani (Joint Border Committees - JBC) zenye wajumbe kutoka sekta binafsi wakiwakilisha jumuiya ya wafanyabiashara.

Ushirikiano wa Kibiashara na EAC, SADC, AfCFTA

65. **Mheshimiwa *Spika*;** Ili kusimamia muendelezo wa majadiliano ya kupeana fursa za masoko ya upendeleo miongoni mwa nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki, Wizara ilishiriki katika Mkutano wa Baraza la Kisekta la Mawaziri wa Biashara, Viwanda, Fedha na

Uwekezaji (Sectoral Committee of Trade, Industry, Finance and Investment - SCTIFI) wa Jumuiya ya Afrika Mashariki uliofanyika tarehe 12 - 16 Novemba 2018 jijini Arusha. Moja ya suala muhimu lililojadiliwa na kufanyiwa uamuzi na Mkutano huo ni kwa Tanzania kufanikiwa kuiondoa Kampuni ya Nguo ya A to Z ya jijini Arusha kwenye orodha ya makampuni yanayonufaika na uingizaji wa malighafi za uzalishaji wa bidhaa za nguo kwa kutumia msamaha wa kodi (duty remission). Hatua hiyo itaifanya Kampuni hiyo kuendelea kuagiza malighafi zake kwa kulipa kodi stahiki na hivyo kuzalisha na kuuza bidhaa zake kwenye soko la EAC bila kutozwa kodi baada ya kukidhi vigezo vya uasili wa bidhaa.

Uhusiano wa Kibiashara Kati ya Tanzania na Nchi Nyingine

***66. Mheshimiwa Spika*;** Katika kuendeleza na kukuza fursa za biashara nje, Wizara ilishiriki Mkutano wa Tume ya Pamoja ya Kudumu ya Ushirikiano (JPC) baina ya Tanzania na Uganda tarehe 21 – 23 Agosti, 2018, Kampala, Uganda. Kupitia mkutano huo, Mawaziri walipokea taarifa ya hali ya utekelezaji wa maagizo ya Wakuu wa Nchi kuhusu ufanyaji kazi masaa 24 kwenye mpaka wa Mutukula ili kukuza biashara baina ya nchi hizo mbili. Ili kutatua changamoto za kibiashara zinazojitokeza ikiwemo masuala ya vikwazo vya kibiashara visivyo vya kiushuru, mkutano uliagiza kufanyike mkutano wa Mawaziri wa Biashara wa pande zote mbili kwa lengo la kuimarisha ushirikiano wa kibiashara. Aidha, katika Mkutano huo, Mawaziri wa Tanzania na Uganda walisaini Hati za Makubaliano ya Ushirikiano (MoU) katika Sekta za Ujenzi, Miundombinu, Nishati pamoja na Utumishi na Utawala Bora.

67. Mheshimiwa Spika, Katika kuimarisha uhusiano na kutekeleza uamuzi wa Mkutano wa 20 wa Wakuu wa Nchi na Serikali kuhusu Tanzania na Kenya kukutana kutatua changamoto za kibiashara, nchi hizo zilifanya Mkutano wa 4 wa Pamoja tarehe 23-27 Aprili 2019 mjini Arusha. Kupitia Mkutano huo, Mawaziri waliweza kutatua baadhi ya vikwazo ambavyo vimekuwa kero kubwa hususan kwa wafanyabiashara nchini. Utatuzi huo ni pamoja na Kenya kukubali kuingiza bidhaa za Tanzania katika mfumo wa pamoja wa forodha unaotumia mtandao (Single Customs Territory-SCT) ili kurahisisha utoaji wa mizigo pamoja na bidhaa za ngano kuruhusiwa kutumia utaratibu wa kupitisha mizigo kwa pamoja (bulk clearance) badala ya utaratibu wa awali wa mzigo mmoja mmoja (single clearance). Vilevile, Kenya iliahidi kupatia ufumbuzi haraka wa mzigo wa saruji iliyokuwa ikienda Pemba kutokea Iran kupitia bandari ya Mombasa ambao ulikuwa umekwama kwa zaidi ya mwaka mmoja.

Mikataba ya Kimataifa Kuhusu Biashara

***68. Mheshimiwa Spika*;** Wizara imeendelea na hatua za kujipanga katika kutimiza matakwa ya utekelezaji wa Mkataba wa Uwezeshaji Biashara wa Shirika la Biashara la Dunia (World trade Organization-WTO). Mkataba wa Uwezeshaji Biashara (Trade Facilitation Agreement) unaweka mfumo wa kisheria, muongozo na msukumo wa kimataifa kwa nchi wanachama wa WTO kwenye kutatua changamoto za ufanyaji biashara. Aidha, Mkataba huo pia unaweka utaratibu wa pamoja katika kushughulikia masuala ya uwezeshaji biashara miongoni mwa nchi wanachama wa WTO. Mkataba huo ulianza kutumika rasmi tarehe 22 Februari, 2017 baada ya kuridhiwa na nchi wanachama 112

kati ya wanachama 164 wa WTO. Aidha, hadi kufikia tarehe 27 Februari, 2019 nchi wanachama 141 tayari zimeridhia Mkataba huo. Hii ina maana nchi wanachama 23 ikiwemo Tanzania hazijaridhia Mkataba huo, ingawa taratibu za uridhiwaji za Mkataba huo nchini zimekwishaanza.

***69. Mheshimiwa Spika*;** Katika kujipanga vyema na utekelezaji wa Mkataba huo, Wizara imeendelea kuratibu vikao vya Kamati ya Kitaifa ya Uwezeshaji Biashara. Kamati hiyo ilikutana katika mkutano wake wa kawaida tarehe 26-29 Juni, 2018 Dar es Salaam. Mkutano huo ulifanyika kwa ajili ya maandalizi ya Mpango Kazi wa Kitaifa ambao utasaidia katika utekelezaji wa masuala ya uwezeshaji biashara nchini ikiwa ni pamoja na uingizaji wa masuala ya uwezeshaji biashara katika mipango na mikakati ya muda mfupi na mrefu ya Serikali. Rasimu ya Mpango Kazi huo itawasilishwa Serikalini mara itakapokamilika na kuridhiwa na wadau ifikapo mwezi Juni, 2019.

Uondoshaji wa Vikwazo vya Ushuru na Visivyo vya Ushuru (NTBs)

***70. Mheshimiwa Spika*;** Katika mkutano wa 20 wa Wakuu wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki (20th East African Community-EAC Heads of State Summit) uliofanyika tarehe 1 Februari, 2019, jijini Arusha, moja ya suala muhimu ambalo Viongozi hao walielekeza ni kuondoa Vikwazo vya Biashara Visivyo vya Ushuru (Non-Tariff Barriers – NTBs). Tayari vikwazo 45 kati ya 62 vimetatuliwa na 17 vinaendelea kutatuliwa. Aidha, mkutano ulielekeza nchi za Tanzania na Kenya kuhakikisha wanapata ufumbuzi wa NTBs mbili ambazo zinatakiwa kupatiwa muafaka kwenye ngazi ya Mawaziri. NTBs hizo zinahusu malalamiko ya Kenya

kwenye sharti la Tanzania kutoza ushuru mkubwa katika sigara inayouzwa nchini ambayo uzalishaji wake haujatumia tumbaku ya Tanzania kwa kiwango cha asilimia 70 hadi 75 na Tanzania kuendelea kutoza kodi kwa bidhaa za Kenya zilizotengenezwa kwa kutumia sukari ya viwandani.

Mradi wa SADC Trade Related Facility (TRF)

***71. Mheshimiwa Spika*;** Tanzania ni moja ya nchi wanachama wa SADC zinazonufaika na Mradi wa *Trade Related Facility (TRF),* unafadhiliwa na Umoja wa Ulaya kupitia Sekretarieti ya SADC Kwa kiasi cha Euro Milioni 1.4. Mradi huo unalenga kusaidia nchi wanachama wa SADC kutekeleza Itifaki ya Biashara ya Jumuiya hiyo (SADC Trade Protocol). Kwa upande wa Tanzania Mradi umejikita katika uendelezaji wa mnyororo wa thamani kwa zao la Alizeti; uwezeshaji biashara; na utafiti katika biashara ya huduma. Mradi wa TRF utafikia ukomo mwezi Septemba, 2019. Hadi sasa Mradi huo umeiwezesha TBS kununua mashine maalum yenye uwezo wakupima mafuta ya kula, ununuzi wa vifaa vya maabara (pest and diseases diagnostic equipments) kwa ajili ya Wizara ya Kilimo; ununuzi wa vitendea kazi; na kuwezesha sekta binafsi kutafuta masoko ya mafuta ya alizeti kwenye nchi za SADC.

Mradi wa MARK UP

***72. Mheshimiwa Spika*;** Tanzania ni moja ya nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki zitakazonufaika na Mradi wa *EU-EAC Market Access Upgrade Programme (MARKUP)*. Mradi huo unafadhiliwa na Umoja wa Ulaya ili kusaidia nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kutekeleza vyema matakwa ya Mkataba na Itifaki za Jumuiya. Mradi

huo una fursa (windows) mbili ambazo ni: fursa kwa ajili ya utekelezaji wa masuala ya kikanda ambayo yatatekelezwa na Sekretarieti ya Jumuiya ya Afrika Mashariki; na fursa kwa ajili ya kila nchi mwanachama. Kupitia mradi huu Tanzania itanufaika na kuboresha mazao ya Kahawa, Chai, Viungo na Embe Mafuta (parachichi) na kuweza kuyafikia masoko ya Jumuia ya Ulaya.

Mapitio ya Sera ya Taifa ya Biashara

***73. Mheshimiwa Spika*;** Wizara inafanya mapitio ya Sera ya Taifa ya Biashara (2003) ili kuendana na mahitaji ya ujenzi wa uchumi wa viwanda. Mapitio hayo pia yanazingatia mabadiliko mbalimbali ya kiuchumi na biashara yaliyojitokeza kikanda (regional) na kimataifa (multilateral) kupitia utekelezaji wa Itifaki mbalimbali. Vilevile, zimekuwepo juhudi za kupanua wigo zaidi wa kibiashara kikanda na katika bara la Afrika. Juhudi hizo zinalenga kuanzisha Eneo Huru la Biashara la Utatu litakalojumuisha kanda za EAC, SADC na COMESA (Tripartite FTA); na Eneo Huru la Biashara Afrika (African Continental Free Trade Area (AfCFTA). Sera hiyo inatarajiwa kukamilika mwaka 2019/2020.

Usajili wa Makampuni, Majina ya Biashara, Alama za Biashara na Huduma, Leseni za Viwanda, Leseni za Biashara na Hatimiliki za ubunifu

74. Mheshimiwa Spika; Mfumo wa Usajili kwa Njia ya Mtandao (Online Registration System - ORS) unaopatikana kupitia tovuti ya *www.brela.go.tz* unalenga kuwezesha kutoa huduma kwa njia ya mtandao ili kumfikia mteja popote alipo. Aidha, Mfumo huo unalenga kupunguza muda na gharama za usajili, kuiwezesha Serikali na wadau wengine kupata taarifa

za usajili kwa haraka na kuweka kumbukumbu na taarifa sahihi katika mfumo ili kuwezesha mipango ya maendeleo. Vile vile, Mfumo unawezesha kuunganishwa na mifumo ya Taasisi nyingine za Serikali ili kuwezesha kupatikana kwa huduma kwa njia ya kielektroniki mahali pamoja (Electronic One Stop Shop). Mfumo huo tayari umeunganishwa na Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA) kwa ajili ya utambuzi wa uhakika wa wamiliki na wakurugenzi wa Kampuni husika, TRA kwa ajili ya Namba za Utambulisho wa Mlipa Kodi (ambapo namba ya cheti cha Kampuni ni sawa na TIN), GePG kwa ajili ya kukusanya maduhuli ya Serikali, na TCRA kwa ajili ya kutambua maeneo.

75. Mheshimiwa Spika; Tangu Mfumo huo uanze kutumika hapo mwezi Februari, 2018 hadi Aprili, 2019 unafanya kazi vizuri na umeweza kusajili makampuni 6,918; Majina ya Biashara 11,382; Alama za Biashara na Huduma 4,117; Kutoa Hataza 28 na Leseni za Viwanda 166. Aidha, barua za kuomba taarifa 18,838 na taarifa za majalada zilizohuishwa 4,257 zilishughulikiwa.

Mfumo wa National Business Portal (NBP)

76. Mheshimiwa Spika; Mfumo wa Dirisha la Taifa la Biashara (National Business Portal) ulianzishwa pamoja na mambo mengine kutoa Leseni za Biashara kundi A na B kwa njia ya mtandao kwa wafanyabiashara popote walipo nchini ili kuboresha mazingira ya ufanyaji biashara nchini. Mfumo huo huwezesha kupunguza muda na gharama za kufuata leseni katika ofisi za BRELA au katika ofisi za Halmashauri, kupata taarifa za usajili kwa haraka kwa Serikali na wadau wengine, na kuweka kumbukumbu za Leseni za Biashara na taarifa sahihi katika mfumo.

77. Mheshimiwa Spika; Mfumo huo umekamilika na umefanyiwa majaribio na wataalam wa BRELA na TAMISEMI Makao Makuu baada ya kuunganishwa na Mfumo wa GePG na Mfumo wa TAMISEMI wa kukusanya maduhuli. Mafunzo kwa watumiaji (Maafisa Biashara na wataalmu wa TEHAMA) yametolewa katika Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani na yatafanyika katika ngazi za Mikoa na Halmashauri zote nchini. Mfumo huo utaanza kutumika rasmi pindi marekebisho machache yaliyotolewa na Maafisa Biashara na TEHAMA ikiwemo kuwepo kwa vifaa vya TEHAMA katika ofisi za Maafisa Biashara wa Halmashauri zote nchini yatakapokamilika.

Utekelezaji wa Mfumo Rafiki wa Ufanyaji wa Biashara Nchini

78. Mheshimiwa Spika; Wizara imeendelea na jitihada za kurahisisha mazingira ya kufanya biashara nchini kupitia uratibu wa mikutano mbalimbali ambayo imekuwa ikizikutanisha Wizara za kisekta, Taasisi za Serikali pamoja na vyama vya wafanyabiashara ili kuainisha na kujadiliana namna bora ya kuondoa vikwazo mbalimbali vya biashara ikiwemo kodi. Kupitia mikutano hiyo, hadi kufikia Januari, 2019, tozo 1,010 zilizo katika Sekta za Kilimo, Mifugo na Uvuvi zimefutwa na tozo 4 zimepunguzwa. Tarehe 7 na 8 Novemba, 2018, Wizara iliratibu mikutano miwili na Jumuiya ya Wafanyabiashara Tanzania na kujadili changamoto mbalimbali zinazoikabili jumuiya hiyo na kuzitafutia ufumbuzi. Wizara na Taasisi ziliweza kujibu hoja na malalamiko yaliyoelekezwa kwao na Jumuiya hiyo ya wafanyabiashara. Baadhi ya hoja zilizojitokeza ni pamoja na taratibu na kanuni zinazotumika bandarini, TRA, matumizi ya *Electronic Fiscal Device* - EFD, Mamlaka za Uthibiti, Mamlaka

za Utoaji Leseni pamoja na ukosefu wa maeneo ya kufanyia biashara. Kutokana na vikao hivyo, Wizara na Taasisi zote zimetakiwa kutoa taarifa kuhusu namna zinavyoshughulikia malalamiko ya wafanyabiashara kila mwezi ili kuwezesha Serikali kuchukua hatua mapema na kuepuka taasisi hizo kuwa kikwazo cha kufanya biashara nchini.

79. Mheshimiwa Spika; Wizara imeendelea na jukumu la kuboresha mazingira ya kufanya biashara nchini, kwa kuondoa mwingiliano wa majukumu katika taasisi za umma na kurahisisha utaratibu wa kupata vibali na leseni za biashara ili kupunguza urasimu na gharama za uanzishaji na uendeshaji wa biashara. Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliandaa kitabu (blue print) kinachoainisha shughuli na majukumu mbalimbali ambayo yanatakiwa kutekelezwa. Rasimu ya Mpango kazi wa Utekelezaji (Action Plan) wa *Blue Print* umekamilika na utekelezaji utaanza mwezi Julai, 2019. Aidha, baadhi ya mapendekezo ya *Blue Print* yasiyohitaji maamuzi ya Serikali yamefanyiwa kazi bila kusubiri mpango kazi. Baadhi ya mapendekezo hayo ni pamoja na kuweka mifumo ya kielektroniki katika usajili wa majina ya biashara, uandikishwaji wa makampuni, kusajili alama za biashara, hataza na leseni za viwanda.

Kusimamisha kwa Muda Utekelezaji wa Kanuni za Sheria ya Vipimo Kwenye Biashara ya Viazi Mviringo

80. Mheshimiwa Spika; Katika kutambua changamoto zinazowakabili wafanyabiashra wa viazi mviringo hususan kukosekana kwa vifungashio vinavyotumika kusafirishia kutoka maeneo ya uzalishaji kwenda sokoni, Serikali imeamua kusitisha kwa muda matumizi ya sheria ya vipimo

inayotaka kutumia vifungashio. Sheria ilikuwa ikiwataka wazalishaji kutumia vifungashio maalum ambavyo kwa bahati mbaya upatikanaji wake una matatizo.

3.4 SEKTA YA MASOKO

Mfumo wa Stakabadhi za Ghala ulivyosaidia Kipato cha Wakulima na Changamoto zake

81. Mheshimiwa Spika; Mfumo wa Stakabadhi Ghalani ni utaratibu wa biashara unaowezesha bidhaa kuhifadhiwa ghalani na stakabadhi kutolewa kwa mwenye mali inayothibitisha umiliki wake, thamani, aina, idadi na ubora (daraja). Stakabadhi ya Ghala ni hati inayoweza kutumika kama dhamana kumwezesha mmiliki kupata mkopo kutoka taasisi za fedha. Hivyo, Mfumo umewezesha benki za biashara kushiriki katika ununuzi na uuzaji wa mazao kwa kuwa urejeshaji wa mikopo ni wa uhakika. Manufaa yaliyopatikana kupitia Mfumo wa Stakabadhi za Ghala ni pamoja na kuimarika kwa usimamizi wa ubora, hifadhi bora ya mazao na kuwezesha upatikanaji wa mikopo kwa wakulima na hivyo kuwapa fursa kuuza wakati wa bei nzuri. Manufaa mengine ni ongezeko la bei ya mkulima kutokana na ushindani katika soko na ongezeko la ujenzi wa ghala za kuhifadhia mazao.

82. Mheshimiwa Spika; Katika msimu wa 2018, Wizara imeendelea kusimamia utekelezaji wa Mfumo katika mazao ya Korosho ikiwemo kusajili maghala ya kuhifadhia korosho na waendesha maghala waliosimamia kupokea na kuhifadhi korosho katika maghala yaliyosajiliwa. Pia, Mfumo ulitumika katika mazao ya mpunga na mahindi. Aidha, matumizi ya Mfumo katika mazao mengine ikiwemo ufuta unategemea kuanzishwa katika msimu ujao.

83. Mheshimiwa Spika; Pamoja na mafanikio ya Mfumo huo, kumekuwa na changamoto kwa viwanda vya ndani hususan katika kupata malighafi kwa bei shindani kwa mazao yanayopatikana kupitia Mfumo huo. Katika kushughulikia changamoto hiyo, Serikali inaandaa utaratibu mahsusi utakaowezesha viwanda vya ndani kupata malighafi kwa uhakika ili viweze kuwa shindani katika soko.

Biashara na Masoko ya Mipakani

84. Mheshimiwa Spika; Tanzania ina jumla ya njia 48 za kupitisha bidhaa katika mipaka na nchi jirani za Kenya, Uganda, Burundi, Rwanda, DRC Congo, Zambia, Malawi na Msumbiji. Katika kuchochea biashara rasmi, Serikali inahamasisha na kuanzisha ujenzi wa masoko ya mipakani ili kukuza biashara na kusaidia kuboresha hali za maisha ya wakazi wa maeneo hayo. Mikoa iliyotenga maeneo kwa ajili ya ujenzi wa masoko ni Kagera (Mtukula, Murongo, Kabanga na Rusumo), Mara (Sirari na Shirati), Mtwara (Kilambo na Mtambaswala), Ruvuma (Mbamba Bay na Mkenda), Kigoma (Kibirizi na Manyovu), Rukwa (Kirando, Kipuli, Kasanga na Kasesya), Mbeya (Tunduma na Kasumulu) na mikoa mingine ni Tanga (Horohoro), Kilimanjaro (Tarakea) na Arusha (Namanga). Ili kuwezesha wafanyabiashara, magari na bidhaa kukaguliwa mara moja wakati wa kuingia au kutoka katika mpaka kwa gharama na muda mfupi, Serikali kwa kushirikiana na nchi jirani imeanzisha Vituo vya Pamoja vya Mipakani (One Stop Border Post-OSBP) ambapo Taasisi za udhibiti zikiwemo TRA na TBS hukagua bidhaa toka nchi za jirani. Utaratibu huu umeongeza ufanisi hususan kutumia muda mfupi kukamilisha ukaguzi na biashara kuendelea.

85. Mheshimiwa Spika; Mpaka sasa vituo tisa (9) vimeanzishwa katika mipaka baina ya Tanzania na Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki, pamoja na nchi ya Zambia. Vituo hivyo ni Holili/Taveta (Tanzania na Kenya), Sirari/Isebania (Tanzania na Kenya), Namanga/ Namanga (Tanzania na Kenya), Kabanga/Kobero (Tanzania na Burundi), Rusumo/Rusumo (Tanzania na Rwanda), Mtukula/Mtukula (Tanzania na Uganda), Horohoro / Lungalunga, (Tanzania na Kenya),Tunduma/Nakonde (Tanzania na Zambia) na Kasumulu/Songwe (Tanzania/ Malawi). Hali ya biashara mipakani inaendelea vizuri ambapo Serikali imeendelea kutumia Itifaki za umoja wa forodha (Custom Union Protocal) na Itifaki ya Soko huru la Pamoja (Common Market Protocol) kurahisisha biashara kati ya nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashiriki na kwa upande wa mipaka ya nchi na nchi wanachama wa SADC kama Zambia, Malawi na Msumbiji biashara inasimamiwa kupitia Itifaki ya biashara ya nchi za Jumuiya ya Maendeleo ya nchi za Kusini mwa Afrika (SADC Trade Protocol).

86. Mheshimiwa Spika; Wizara kupitia TanTrade kwa kushirikiana na Shirika la Biashara la Kimataifa(ITC), iliratibu mradi wa kujenga na kuimarisha uwezo wa wanawake wanaofanya biashara isiyo rasmi (informal cross border trade) katika Wilaya ziliopo kwenye Mipaka ya Tanzania na Nchi jirani. Hadi kufikia Mwezi Aprili, 2019 jumla ya vikundi tisa (9) vya Wafanyabiashara Wanawake wadogo na wa kati viliundwa, Wafanyabiashara Wanawake 292 Mpakani wamerasimisha biashara zao katika Halmashauri za Wilaya Nane (8), ambazo ni Buhigwe, Kasulu, Ngara, Misenyi, Tarime, Longido, Rombo na Mkinga zilishiriki. Aidha, wameweza kuunganishwa na fursa za masoko ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ambazo zimekidhi matakwa ya hati ya uasili wa

bidhaa (Rules of Origin).

87. Mheshimiwa Spika; Wizara imeendelea kusimamia utekelezaji wa utaratibu wa kurahisisha ufanyaji biashara mipakani kwa wajasiriamali na wafanyabiashara wadogo ambapo mfanyabiashara mdogo mwenye bidhaa zisizozidi thamani ya Dola za Marekani 2,000 hazihitajiki kutumia cheti cha uasili wa bidhaa na badala yake anatumia utaratibu rahisi ujulikanao kama *Simplified Trade Regime*. Utaratibu huo unatumika kwa mipaka rasmi yote kwa nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki na mpaka wa Tanzania na Zambia (Tunduma/Nakonde).

Umuhimu wa Maonesho ya Biashara ya Ndani na Nje

88. Mheshimiwa Spika; Maonesho ya biashara ya ndani na nje ya nchi yameendelea kuwa nyenzo muhimu ya ukuzaji biashara, inayochochea maendeleo ya viwanda kwa kufungua fursa za masoko ya ndani na nje na kuvutia uwekezaji. Aidha, Maonesho hukutanisha Wauzaji na Wanunuzi wa bidhaa au huduma pamoja na kuwezesha kubadilisha na taarifa za biashara na huduma ikiwemo kuingia katika miadi ya kibiashara na bidhaa. Jukwaa hili huwawezesha Wazalishaji na Wafanyabiashara kupata mwanya wa kupokea maoni moja kwa moja kutoka kwa watumiaji wa bidhaa au huduma na hivyo hupata mawazo mapya; kuwezesha ubunifu, kubadilishana uzoefu, kuendeleza bidhaa, kuongeza ubora na hatimaye kuwezesha bidhaa za Tanzania kuwa na ushindani katika soko la Ndani, Kikanda na Kimataifa.

89. Mheshimiwa Spika; Kutokana na umuhimu wa Maonesho katika kukuza biashara, Wizara kupitia TanTrade imeendelea kuratibu Maonesho ya Biashara ya Kimataifa ya Dar es Salaam ambayo Mwaka huu yatatimiza miaka

43. Maonesho haya yameendelea kuvutia Washiriki wengi kutoka ndani na nje ya nchi ambapo mwaka 2018, Maonesho ya 42 yalishirikisha nchi 33. Vilevile, Wizara kupitia TanTrade imeendelea kuratibu ushiriki wa Tanzania katika Maonesho ya dunia EXPO pamoja na kuandaa ushiriki katika Maonesho katika nchi jirani za Kenya, Rwanda, Uganda, Burundi, Swaziland, Msumbiji, Afrika Kusini na China.

Kufanya Tafiti za Mazao

90. Mheshimiwa Spika; Wizara kupitia TanTrade hufanya tafiti za bidhaa na huduma zinazozalishwa nchini ili kubaini changamoto na fursa za bidhaa na huduma hizo kwa lengo la kuziendeleza na kuzitafutia masoko ya ndani na nje ya nchi. Hadi kufikia mwaka 2018, TanTrade imefanya tafiti za mazao 13 katika Mikoa 19 nchini zikijumuisha mahindi, mpunga, ufuta, mbaazi, kakao, alizeti, mwani, muhogo, sanaa za mikono, viungo, matunda na mbogamboga, ngozi na bidhaa za ngozi, bidhaa za nguo, asali na michikichi. Aidha, TanTrade inashirikiana kwa karibu na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki na Balozi za Tanzania nje ya nchi na Balozi za Nchi rafiki zilizopo nchini ili kupata taarifa zaidi za kiutafiti na masoko ya mazao na bidhaa za Tanzania.

Kutafuta Masoko ya Bidhaa za Viwanda

91. Mheshimiwa Spika; Wizara kupitia TanTrade inaendelea kuratibu na kusimamia Maonesho maalumu yanayolenga kutangaza bidhaa na fursa mbalimbali zilizopo katika Sekta ya Viwanda. Maonesho hayo, huwakutanisha wazalishaji wa malighafi za viwanda, wenye viwanda na wanunuzi mbalimbali wa bidhaa za viwandani ili kuweza

kutengeneza mitandao ya kibiashara. Aidha, wadau wa Sekta ya Viwanda na Taasisi za Serikali hupata fursa ya kujadili changamoto mbalimbali na kuzitafutia ufumbuzi. Pamoja na jitihada hizo, TanTrade imefanya tathmini ya mahitaji ya viwanda vinavyotumia malighafi za mazao ya kilimo ili kuunganisha vikundi vya wazalishaji na viwanda hivyo.

Umuhimu wa Sera ya Taifa ya Ubora

92. Mheshimiwa Spika; Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali inaandaa Sera ya Taifa ya Ubora inayolenga kusimamia masuala yote ya ubora nchini sambamba na kulinda afya ya mlaji, wanyama, mimea na mazingira kwa ujumla. Pia, Sera hii itarajiwa kuwa muongozo wa mtangamano wa Miundombinu ya Taifa ya Ubora ambayo ni *Metrology, Standardization, Accreditation, Conformity Assessment* na *Market Surveillance*. Mtangamano huo unakusudiwa kuondoa muingiliano baina ya taasisi zinazojihusisha na masuala ya ubora. Aidha, Sera ya Taifa ya Ubora itatoa muongozo katika makubaliano ya Shirika la Dunia la Biashara (WTO) hasa vikwazo vya kiufundi vya biashara (TBT) na matumizi ya vikwazo vya kulinda afya ya mimea na wanyama (SPS). Hadi sasa nchi kadhaa barani Afrika zimeshaandaa Sera ya ubora ikiwa ni pamoja na Namibia, Nigeria na Rwanda.

Vituo Maalum vya Kuuzia Mazao

93. Mheshimiwa Spika; Serikali inaendelea kuhamasisha ujenzi wa Vituo maalum vya ununuzi wa Mazao (*buying centers*) vyenye kutengewa nafasi ya maghala kuweza kuhifadhia mazao. Kufuatia marekebisho ya Sheria ya Vipimo, Wizara imewasilisha Ofisi ya Rais (TAMISEMI) mapendekezo

ya kutungwa kwa sheria ndogo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa zitakazowaongoza wakulima na wafanyabiashara kufungasha mazao kwa mujibu wa sheria ya vipimo na kanuni zake. Ili kurahisisha usimamizi wa matumizi ya vipimo rasmi katika ununuzi wa mazao, Mamlaka za Serikali za Mitaa zitaainisha vituo maalum (Buying centres) katika vitongoji nchi nzima na kwa mazao yote na hivyo hakuna mfanyabiashara atakayeruhusiwa kununua, kusafirisha na kuuza mazao ambayo yamefungashwa kinyume na Sheria ya Vipimo. Kupitia Bunge lako tukufu, niwaombe Waheshimiwa Wabunge kuwahimiza wakulima kutumia vituo na kutokubali kurubuniwa kuuza mazao yakiwa shambani.

Marekebisho ya Sheria za TBS, WMA, FCC na FCT

94. Mheshimiwa Spika; Sheria ya Viwango Na 2/2009 na Sheria ya Vipimo Sura 340 zimefanyiwa mapitio na kuwasilishwa Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali mwezi Januari, 2019 ili kuwezesha marekebisho kwa njia ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Miscelleneous Amendments). Aidha, Sheria ya Ushindani Sura 285 pia imefanyiwa mapitio na tayari Waraka wa Baraza la Waziri umeandaliwa kwa hatua zinazofuata

Itifaki ya Marrakesh

95. Mheshimiwa Spika; Tanzania ni moja ya nchi mwanachama iliyoridhia *Convention* ya Shirika la Miliki Ubunifu Duniani (World Intellectual Property Organization - WIPO) mwaka 1983 iliyoanza kutumika mwaka 1979. Tarehe 27 Juni, 2013, Tanzania ilishiriki katika mkutano wa WIPO uliofanyika mjini Marrakesh – Morocco ambao ulipitisha Itifaki inayowezesha kupata na kuzalisha kazi kwa watu

wasiona, uoni hafifu, ulemavu unaofanya mtu kushindwa kusoma kwa njia rahisi wa mwaka 2013 (*The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled (Mvt) 2013)*. Itifaki hiyo imeanza kutekelezwa tarehe 30 Septemba, 2016 baada ya masharti ya kuanza kutimia kwa maana ya idadi ya nchi wanachama kutimia.

96. Mheshimiwa Spika; Tanzania haikuweza kuweka sahihi kwa kipindi hicho ili kuweza kujipa muda kupata maoni kutoka kwa wadau. Mwaka 2018/2020, Wizara imeandaa waraka ili kupata ridhaa ya serikali na Bunge kwa Tanzania kujiunga na Itifaki hiyo. Itifaki hiyo inatoa fursa ya upendeleo na upekee kwenye sheria za Hakimiliki ili ziruhusu uzalishaji, usambazaji na kuwezesha upatikanaji wa kazi zilizochapishwa kuwa katika mfumo rafiki kwa walengwa waliotajwa hapo juu.

3.5 MASUALA MTAMBUKA

Kuhamia Dodoma, Ajira Mpya, Kujenga Uwezo Kupandisha Vyeo na OPRAS

97. Mheshimiwa Spika; Wizara imekamilisha uhamisho wa watumishi wake sabini (70) wa awamu ya mwisho kutoka Dar es Salaam kuja Dodoma. Pia hadi kufikia mwezi Machi, 2019, Wizara imefanikiwa kuajiri watumishi wapatao sita wa kada mbalimbali. Aidha, Wizara imepokea watumishi wanne wa kada mbalimbali waliohamia ambao wameongeza tija na ufanisi katika utendaji kazi wa kila siku.

98. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2018/2019, Wizara imefanikiwa kuwapeleka katika mafunzo ya muda

mrefu watumishi wake wapatao 17 pamoja na watumishi tisa katika mafunzo ya muda mfupi. Watumishi hao wanashiriki katika mafunzo hayo katika vyuo mbalimbali ndani na nje ya nchi. Watumishi wapatao 174 wako katika mpango wa kupandishwa vyeo pindi taratibu zitakapokamilika. Kwa mwaka 2018/2019, jumla ya watumishi sita wamethibitishwa katika vyeo vyao baada ya kuthibitika kuwa wameweza kumudu majukumu ya vyeo vyao vipya katika kipindi chao cha majaribio.

99. Mheshimiwa Spika; Wizara imesimamia utekelezaji wa zoezi hilo ambapo jumla ya watumishi 184 wamejaza fomu za Kupima Utendaji Kazi kwa Watumishi kwa Mfumo wa Wazi wa Mapitio ya Tathmini ya Utendaji Kazi (MWAMTUKA). Hata hivyo, watumishi wapatao 24 hawakujaza fomu hizo kwani wako katika mafunzo ya muda mrefu

Mapambano Dhidi ya Rushwa

100. Mheshimiwa Spika; Katika kipindi cha mwaka 2018/2019, Wizara imefanikiwa kuandaa mpango kazi wa kutekeleza Mkakati wa Tatu wa Taifa wa Kupambana na Kudhibiti Rushwa. Pia, Wizara imeanza kuhuisha Mkataba wa Huduma kwa Mteja uliopo ili kuongeza ufanisi katika utoaji huduma bora kwa umma na wadau. Aidha, katika mwaka 2018/2019, Wizara haikupokea taarifa yoyote kuhusu vitendo wala viashiria vya rushwa katika utoaji wa huduma kutoka kwa wateja wake wa ndani na wa nje. Hii ni matokeo ya Wizara kupitia vikao vya Menejimenti na vikao kazi vya watumishi kutoa maelekezo na elimu ya Sheria, Kanuni, Taratibu na Miongozo mbalimbali ya kiutumishi.

Mazingira

101. Mheshimiwa Spika; Wizara imeendelea kutoa elimu juu ya athari za mazingira kwa wenye viwanda na wafanyabiashara sambamba na kuwashauri kutumia teknolojia rafiki (cleaner production technologies) kwa mazingira.

Mapambano Dhidi ya UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza

102. Mheshimiwa Spika; Kwa mwaka 2018/2019, Wizara imeweza kutoa huduma bora kwa watumishi watatu wanaoishi na Virusi vya UKIMWI waliojiweka wazi kwa mujibu wa Mwongozo wa Serikali. Huduma hizo ni pamoja na utoaji wa fedha kwa ajili ya lishe na usafiri kila mwezi pamoja na mafuta maalum ya ngozi kwa mtumishi mmoja mwenye ulemavu wa ngozi.

103. Mheshimiwa Spika; Kwa kushirikiana na wadau wa kupambana na UKIMWI, Virusi vya UKIMWI(VVU) na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY) TACAIDS pamoja na Jiji la Dodoma chini ya ufadhili wa ILO, Wizara ilifanikiwa kutekeleza zoezi la upimaji kwa watumishi wake wapatao 127 kwa lengo la kuangalia afya za watumishi na kubaini kiwango cha maambukizi ya Virusi vya UKIMWI (VVU). Kabla na baada ya upimaji, watumishi walipewa ushauri nasaha na elimu kuhusu namna bora ya kulinda na kutunza afya zao hali itakayowawezesha kuendelea kutekeleza majukumu yao ya kila siku wakiwa na afya njema. Pia, Wizara imekamilisha uteuzi wa Kamati ya Masuala ya UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY) ambayo itafanya kazi ya kuratibu na kushauri Menejimenti ya Wizara namna

nzuri ya kushughulikia masuala ya UKIMWI na MSY mahala pa kazi.

3.6 Ukaguzi wa Ndani, Ununuzi na Udhibiti wa Matumizi ya Fedha

104. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2018/2019, Wizara imeendelea kutekeleza majukumu yake kulingana na sheria, miongozo na kanuni zilizowekwa. Katika kuhakikisha kuwa kunakuwa na matumizi sahihi ya rasilimali za Serikali, Wizara imefanya ukaguzi wa fedha, miradi ya maendeleo, rasilimali watu na ununuzi ili kuhakikisha kwamba sheria, kanuni na taratibu zinafuatwa na hatimaye kuiwezesha Wizara kupata Hati Safi ya Ukaguzi. Aidha, Kamati ya ukaguzi ya Wizara ilifanya vikao viwili ili kupitia taarifa za Hesabu pamoja na ukaguzi na kutoa ushauri unaostahili kwa Afisa Masuhuli

105. Mheshimiwa Spika, Wizara imehakikisha inafanya matumizi kulingana na Kanuni, Taratibu na Sheria za fedha za Serikali. Matumizi yote yalifanyika kulingana na mpangilio wa Bajeti ya Wizara (objective, targets and activities). Katika kuhakikisha hilo linafanikiwa, Wizara imeendelea kuimarisha Kitengo cha Fedha na Uhasibu ili kiweze kuhakikisha taratibu zote za fedha zinafuatwa na malipo yanafanyika kulingana na vipaumbele vilivyowekwa kwenye Bajeti ya Wizara. Aidha, wahasibu wameendelea kujengewa uwezo kwa kupelekwa kwenye mafunzo ili kupanua taaluma yao na kuweza kufanya kazi kwa ufanisi zaidi.

106. Mheshimiwa Spika; Kutokana na usimamizi huo mahiri wa Taratibu na Sheria za fedha, Wizara imeweza kupata hati safi (unqualified opinion) kwa hesabu za mwaka wa fedha 2017/18 kwa Fungu 44 na Fungu 60.

107. Mheshimiwa Spika; Wizara imeendelea kusimamia shughuli mbalimbali za ununuzi kwa kuzingatia Sheria ya Ununuzi Na.7 ya mwaka 2011(iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2016) na kanuni zake za mwaka 2013, GN 446. Katika mwaka 2018/2019, Wizara iliandaa Mpango wa Ununuzi na kusimamia utekelezaji wake. Pia iliandaa taarifa za ununuzi za kila mwezi na kila robo ya mwaka na kuwasilishwa kwa Taasisi ya Kudhibiti Ununuzi wa Umma (PPRA). Aidha, Wizara ilihakiki mali zake na kufanikisha uhuishaji wa Daftari la Mali za Wizara kwa mujibu wa Sheria ya Fedha Na. 6 ya Mwaka 2001 na Kanuni zake, GN.132 iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2004.

3.7 Huduma ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA)

108. Mheshimiwa Spika; Kwa mwaka 2018/2019, Wizara imeendelea kusimamia matumizi bora na sahihi ya miundombinu ya TEHAMA katika kutoa huduma kwa wateja wa ndani na nje. Miundombinu ya TEHAMA imeboreshwa na mafunzo mbalimbali yametolewa kwa watumishi kuhusu matumizi bora na sahihi ya miundombinu na rasilimali za TEHAMA. Aidha, Tovuti ya Wizara imehuishwa ili kuwapatia wananchi taarifa sahihi na kwa wakati na kuwawezesha kutoa na kupata mrejesho wa maoni au malalamiko juu ya huduma zinazotolewa na Wizara. Wizara pia imeongeza wigo wa kutoa taarifa kwa wananchi kwa kufungua akaunti katika mitandao ya kijamii, ili kuhakikisha Sera na Kauli

Mbiu ya Tanzania ya viwanda inafika kwa kila mwananchi.

3.8 Huduma za Sheria

109. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2018/2019, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali ilisimamia na kufuatilia mashauri mbalimbali ambayo Wizara na Taasisi zake zimeshitaki au kushitakiwa. Aidha, Wizara imefanyia kazi marekebisho ya Kanuni mbalimbali ikiwemo *The Weight and Measures (Metrological Control of Electricity and Natural Gas (Amendment) Regulations 2018; The Copyright (Licensing of Reproduction and Rental Rights (Amendments) Regulations, 2018; The Fair Competition Commission Procedure (Amendments) Rules 2019; The Copyright and Neighbouring Rights (Copyrighted Works - Communication to the Public (Amendments) Regulations, 2019;* na *Agricultural Mechanisation and Rural Technology (Amendment) Regulation 2018.*

110. Mheshimiwa Spika; Wizara imefanyia kazi Mikataba mbalimbali ikiwemo Mkataba wa COSOTA na KONIPOR Norway ambao sasa umewasilishwa Wizara ya Fedha na Mipango kwa hatua zaidi. Pia, Wizara imefanya upekuzi wa Alama za Viwango vya Biashara chini ya Sheria ya Viwango ili kumlinda mlaji na mtumiaji wa bidhaa mbalimbali Tanzania. Vilevile, ulifanyika upekuzi wa wakaguzi wa TBS na kuwatangaza katika Gazeti la Serikali 2018 ili kuimarisha utendaji wa TBS.

3.9 Mawasiliano Serikalini

111. Mheshimiwa Spika; Wizara katika mwaka 2018/2019 iliendelea kuandaa taarifa kwa umma kuhusiana na Sekta ya Viwanda na Biashara. Pia, imeendelea kutoa

taarifa kwa umma kuhusiana na utekelezaji wa majukumu ya kisekta zikiwemo taarifa za masoko na masuala ya utendaji ya Wizara. Aidha, Wizara inaendelea na maandalizi ya kutengeneza Makala ya Mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Tano katika Sekta za Viwanda, Biashara na Masoko.

4.0 MWELEKEO NA VIPAUMBELE VYA SEKTA YA VIWANDA NA BIASHARA KWA MWAKA 2019/2020

4.1 MWELEKEO WA SEKTA YA VIWANDA NA BIASHARA

Kuimarisha Sekta Binafsi Kama Injini ya Kujenga Uchumi wa Viwanda

112. Mheshimiwa Spika; Ujenzi wa uchumi wa viwanda ikiwa ndiyo ajenda kuu ya Serikali ya Awamu ya Tano inatambua umuhimu wa kufungamanisha sekta za uchumi kwa kushirikisha sekta binafsi na za umma. Mtazamo na mwelekeo mkuu utaendelea kuweka mbele nafasi ya sekta binafsi kuwa injini ya uchumi na Serikali kuendelea kuweka mazingira rafiki na wezeshi ili kuhakikisha wadau wote wanatoa mchango unaohitajika katika ujenzi za uchumi wa Taifa letu.

113. Mheshimiwa Spika; Pamoja na kuweka mazingira rafiki ya uwekezaji katika viwanda na biashara, utekelezaji wa *Blue Print* unaangaliwa kuwa sehemu kubwa ya tiba ya changamoto ambazo zinawatatiza sekta binafsi. Hivyo, ni mategemeo ya Serikali kuona kuwa sekta binafsi inachukua nafasi yake na kuchangamkia fursa zilizopo kuzalisha na kutoa huduma ikiwa ni hatua muhimu ya kutambua

jitihada zilizofanywa na Serikali katika kutatua matatizo wanayokabiliana nayo.

114. Mheshimiwa Spika; Katika kuendelea kujenga uchumi wa viwanda ni mtazamo na dhamira ya Serikali kuwa sekta binafsi, kwa kutumia vivutio na maboresho yanayofanywa itajielekeza zaidi katika kujenga viwanda vinavyoongeza thamani mazao yanayozalishwa nchini ili kuondokana na uuzaji wa malighafi nje ya nchi na hivyo kuwa soko la kwanza la uhakika kwa wazalishaji wa mazao nchini. Aidha, sekta binafsi inategemewa kujenga viwanda vinavyotoa ajira kwa wingi na vile vinavyozalisha bidhaa zinazotumiwa na Watanzania walio wengi ambavyo vitachangia katika kukuza soko la ndani na hivyo kuwa dirisha la mwendelezo wa soko la nje. Vilevile, Serikali itahakikisha inashirikiana na sekta binafsi katika kuendelea kuwezesha upatikanaji wa maeneo ya uwekezaji yenye miundombinu ili kuvutia wawekezaji zaidi.

115. Mheshimiwa Spika; Aidha, jitihada zinafanywa za kuimarisha Taasisi za Kuendeleza Uwekezaji, Taasisi za Utafiti, Maendeleo ya Teknolojia na Mafunzo na Taasisi za Ushindani na Udhibiti wa Ubora wa Bidhaa na Huduma. Na ili kuchagiza zaidi maendeleo ya ujenzi wa uchumi unaonufaisha wadau wote, matumizi ya mifumo rasmi katika mnyororo wa thamani kama vile matumizi ya Mfumo wa Stakabadhi za Ghala katika manunuzi, vituo maalum vya mauzo, n.k lazima uimarishwe na kutumika kwa kiwango cha juu. Katika kufanya hivyo, chachu ya ulinzi wa viwanda na mlaji utakuwa kichocheo muhimu katika biashara nchini.

116. Mheshimiwa Spika; Ni dhahiri kuwa, utekelezaji kwa ushirikishaji, ujumuishaji na uunganishaji wa jitihada hizo ni ishara ya wazi ya kutii na kuthamini umahiri wa Mpango

wa Pili wa Maendeleo wa Miaka Mitano, Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2015 – 2020, Dira ya Taifa 2025 na Maagizo ya viongozi wa Serikali na hususan Mheshimiwa Rais wetu. Kwa misingi hiyo, msukumo wa kuendeleza viwanda vidogo sana, vidogo, vya kati na vikubwa umejengwa vyema na unahitaji kuchangamkiwa na wazalendo wote ili kila mmoja awe sehemu ya ujenzi wa uchumi wa viwanda na hivyo kutoa mchango unaohitajika katika kujenga Taifa lenye furaha na maendeleo.

Utekelezaji wa Mfumo Rafiki wa Uwekezaji na Ufanyaji wa Biashara Nchini

117. Mheshimiwa Spika; Kwa kutambua umuhimu wa kuweka mazingira rafiki kwa biashara na uwekezaji, Wizara katika mwaka 2019/2020 itaanza kutekeleza baadhi ya vipengele vya *Blue Print* baada ya Mpango kazi wa utekelezaji kukamilika.

Kuimarisha Taasisi za Kusajili, Kuratibu na Kuendeleza Uwekezaji, Utafiti, Maendeleo ya Teknolojia, Ushindani, Udhibiti wa Ubora wa Bidhaa na Huduma, Kuimarisha Usimamizi wa Masoko, Vituo vya Mauzo ya Bidhaa, Matumizi ya Soko la Bidhaa

118. Mheshimiwa Spika; Katika kuboresha mazingira ya biashara na kuongeza ushindani wa kibiashara na kuhakikisha ubora wa bidhaa na huduma hudhibitiwa, Serikali imekamilisha na sasa inaendelea kuboresha mifumo ya usajili wa Kampuni na majina ya biashara na kuhakikisha leseni za biashara za daraja A zinazotolewa na Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA) na daraja B zinazotolewa na Mamlaka za Serikali za Mitaa (LGAs) kupitia

mfumo wa kielectroniki. Kufuatia kukamilika kwa mfumo wa Dirisha la Taifa la Biashara (National Business Portal) ambao ndio unaotoa leseni za biashara, Wakala imeanza kutoa mafunzo kwa maafisa biashara na wa TEHAMA wa Halmashauri zote nchini. Mafunzo hayo yatafanyika kwa Maafisa Biashara na Maafisa TEHAMA wa Mkoa na Wilaya zote nchini.

119. Mheshimiwa Spika; Serikali pia itaendelea kufanya kaguzi za bidhaa zilizofungashwa kwenye maeneo ya Mipaka ya Holili, Namanga, Mutukula, Sirari, Kasumulo, Horohoro na Tunduma. Aidha, ukaguzi hizi pia zitahusisha Bandari za Dar es Salaam, Tanga, Mtwara na Kigoma. Vilevile, kaguzi za bidhaa zilizofungashwa kwenye maeneo ya viwandani ambazo ni pamoja na bidhaa za vyakula, vilainishi, saruji, rangi, mitumba, maziwa, mabati, nondo na vinywaji baridi zitaendelea kufanyiwa kwa mujibu wa Sheria.

120. Mheshimiwa Spika; Shirika la Viwango Tanzania (TBS) litaendelea kuandaa viwango muhimu katika kilimo, chakula, uhandisi na viwango vya vifungashio mbalimbali na pia litaendelea kusimamia viwango vya kitaifa kwa kutumia mifumo iliyopo ya kuhakiki ubora (Certification Schemes). Aidha, Shirika litaendelea kutoa leseni za nembo ya ubora ya TBS kwa wajasiriamali wadogo wanaozalisha bidhaa mbalimbali zinazotokana na mazao na bidhaa za kilimo, mifugo na misitu na bidhaa kutoka sekta zingine za uchumi. Vilevile, Shirika litaendelea kutoa mafunzo kwa wajasiriamali (SMEs) na wadau mbalimbali katika dhana nzima ya kuzingatia mifumo ya ubora ili kuzalisha bidhaa zenye ubora. Mafunzo na semina hizo yatatolewa kwa wajasiriamali wadogo pamoja na wadau mbalimbali katika

mikoa mbalimbali ya Tanzania Bara.

121. Mheshimiwa Spika; Serikali itaratibu ushirikiano wa Taasisi za udhibiti ambazo ni Shirika la TBS, Shirika la Viwango Zanzibar (ZBS), TRA, GCLA, EWURA, SUMATRA, TFDA, FCC, NEMC, NIT, TPA na Jeshi la Polisi, katika kusimamia ubora wa bidhaa hasa zinazotoka nje kwa kufanya ukaguzi wa mara kwa mara kwa lengo la kuhakiki na kuthibitisha ubora ili kulinda viwanda vya ndani.

122. Mheshimiwa Spika; Serikali itaendelea kufanya uchunguzi katika makubaliano yanayofifisha ushindani (Anti-Competitive Agreements). Katika eneo hilo, uchunguzi utafanyika katika sekta zote zitakazoonesha kuwa na makubaliano yanayofifisha ushindani ambazo ni pamoja na Sekta ya Michezo (mpira wa miguu) kuhusu haki za kutangaza mechi za mpira wa miguu (Sports Broadcasting Rights), Sekta ya Mawasiliano kwa kushirikiana na Mamlaka ya Mawasiliano nchini (TCRA), na Sekta ya Biashara na Kilimo kama Sekta Ndogo ya Tumbaku ambayo imeonesha kuwa na matumizi mabaya ya nguvu ya soko.

4.2 VIPAUMBELE VYA MWAKA 2019/2020

123. Mheshimiwa Spika; Vipaumbele vya Wizara kwa mwaka 2019/2020 ni:

i) Kuendeleza miradi ya kimkakati;
ii) Uendelezaji na urasimishaji wa viwanda na biashara ndogo na za kati;
iii) Uongezaji thamani mazao ya kilimo na malighafi nyingine na kuunganisha na masoko;
iv) Kutekeleza mfumo wa udhibiti wa ufanyaji biashara nchini (Blue Print);
v) Kuimarisha utafiti na teknolojia kwenye sekta za

viwanda na biashara;

vi) Kuimarisha udhibiti na ushindani katika soko kwa ajili ya kuvilinda viwanda vya ndani na kukuza biashara;

vii) Kuendeleza biashara;

viii) Uendelezaji wa maeneo maalum ya kuendeleza viwanda;

ix) Kuendeleza majadiliano ya biashara (SADC, EAC, AfCFTA); na

x) Ujenzi wa Ofisi ya Wizara katika Mji wa Serikali (Ihumwa – Dodoma).

5.0 MALENGO YA SEKTA YA VIWANDA NA BIASHARA KWA MWAKA 2019/2020

5.1 MALENGO YA WIZARA

5.1.1 SEKTA YA VIWANDA

124. Mheshimiwa Spika; Katika Mwaka 2019/2020, Sekta ya Viwanda itatekeleza malengo yafuatayo:

(i) Kufanya tathmini ya hali halisi ya uzalishaji na mahitaji ya bidhaa viwandani katika viwanda vya sukari; korosho; mafuta ya kula; chuma; ngozi; nguo na mavazi; na dawa za binadamu.

(ii) Kufuatilia na kusimamia Miradi ya Kimkakati kama vile Liganga na Mchuchuma n.k;

(iii) Kuhamasisha uwekezaji wa Sekta Binafsi katika maeneo maalum ya EPZ/SEZ;

(iv) Kufanya tathmini ya Utekelezaji wa Mikakati ya Pamba hadi Mavazi, Alizeti na Ngozi;

(v) Kusimamia mapitio ya Sera ya Maendeleo ya Viwanda (SIDP 1996-2020);

(vi) Kuhamasisha uendelezaji wa Sekta Ndogo ya Mafuta ya Mawese;

(vii) Kukamilisha maandalizi ya Sheria ya Biashara ya Chuma Chakavu na Kanuni zake; na

(viii) Kueneza dhana ya KAIZEN nchini.

5.1.2 SEKTA YA VIWANDA VIDOGO NA BIASHARA NDOGO

125. Mheshimiwa Spika; Katika Sekta ya Viwanda Vidogo, mwaka 2019/2020, Wizara itatekeleza malengo yafuatayo:

i) Kukamilisha mapitio ya Sera ya Maendeleo ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo ya mwaka 2003;
ii) Kuendelea kuhamasisha Serikali za Mitaa kutenga na kuendeleza maeneo kwa ajili ya ujenzi wa viwanda vidogo na biashara ndogo;
iii) Kuendelea kusimamia na kuongeza mtaji wa Mfuko wa Wafanyabiashara Wananchi (National Entrepreneurship Development Fund - NEDF);
iv) Kuendelea kuhamasisha ubunifu na matumizi ya teknolojia na viatamizi; na
v) Kuendelea kuhamasisha Wajasiriamali kuchangamkia masoko ya ndani na nje ya nchi.

5.1.3 SEKTA YA BIASHARA

126. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Sekta ya Biashara itatekeleza malengo yafuatayo:-

i) Kuendeleza majadiliano ya kibiashara kati ya Nchi na Nchi (Bilateral), Kikanda (Regional) na Kimataifa (Multilateral) kwa ajili ya kupanua fursa za masoko na uwekezaji ili kuvutia uwekezaji nchini;
ii) Kuendeleza majadiliano ya biashara kwenye nchi za China, Urusi, Mauritus, Uturuki, Misri, Israel, DRC Congo, Sudani ya Kusini, Vietnam na Umoja wa Falme za Kiarabu (UAE) na kuingia nazo makubaliano ya biashara kwa kushirikiana na

Sekta Binafsi;

iii) Kuendelea na majadiliano ya kuanzishwa kwa Eneo Huru la Biashara kwa Nchi za Afrika (Continental Free Trade Area – ACfTA);

iv) Kukamilisha majadiliano ya kuanzisha Eneo Huru la Biashara la Utatu linalojumuisha Kanda za COMESA, EAC na SADC;

v) Kukamilisha majadiliano ya biashara ya huduma kwa sekta sita za kipaumbele katika nchi wanachama wa SADC;

vi) Kutekeleza Itifaki ya Soko la Pamoja la Jumuiya ya Afrika Mashariki kwenye masuala ya biashara ya bidhaa na huduma;

vii) Kuratibu na kushiriki kwenye majadiliano ya biashara ya kimataifa katika mashirika yaliyo chini ya Umoja wa Mataifa na mengineyo ikiwemo WTO, UNCTAD, CFC na ITC;

viii) Kuhamasisha Jumuiya ya Wafanyabiashara kuhusu fursa za masoko ya upendeleo yatokanayo na majadiliano ya Nchi na Nchi, Kikanda na Kimataifa;

ix) Kukamilisha mapitio ya Sheria ya *Anti-dumping* and *Countervailing Measures*;

x) Kutekeleza Mkataba wa Shirika la Biashara Duniani (WTO) unaohusu uwezeshaji wa Biashara;

xi) Kuendelea na mapitio ya Sera ya Taifa ya Biashara 2003;

xii) Kuimarisha kamati za kitaifa za kusimamia urahisishaji wa biashara nchini ambazo ni:

   a. Kamati ya kusimamia Uondoaji wa Vikwazo vya Kibishara visivyokua vya kiushuru (NTBs);

b. Kamati ya Urahisishaji Biashara (National Trade Facilitation Committee);
c. Kamati ya usimamizi wa masuala ya Afya za Binadamu, Wanyama na Mimea (National SPS Committee); na
d. Kamati ya Vikwazo vya Biashara vya Kiufundi (National TBT Committee); na

xiii) Kuandaa miradi na program mbalimbali kwa ajili ya kujenga uwezo kwa wataalam na Sekta Binafsi katika majadiliano ya kikanda na kimataifa.

5.1.4 SEKTA YA MASOKO

127. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Sekta ya Masoko itatekeleza malengo yafuatayo:

i) Kuendelea kuboresha mazingira ya biashara nchini;
ii) Kuwaunganisha wazalishaji, wasindikaji na wafanyabiashara na masoko ya ndani na nje ya nchi;
iii) Kuendelea kuhamasisha matumizi ya Mfumo wa Stakabadhi za Ghala;
iv) Kutafiti na kutafuta masoko mapya nje ya nchi hususan katika nchi za Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC), China, Mashariki ya Kati, Mashariki ya mbali, Ulaya, na nchi nyingine;
v) Kuhamasisha matumizi ya vituo maalum vya kuuzia mazao;
vi) Kuhamasisha na kurahisisha biashara mipakani;
vii) Kuhamasisha na kuwezesha wananchi kutangaza bidhaa na huduma za Tanzania;
viii) Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji wa Taarifa za

Masoko;

ix) Kuandaa na kupitia Sera, Sheria na Kanuni za mbalimbali zikiwemo:
   a) Kukamilisha Sera na Mkakati wa Miliki Bunifu;
   b) Kukamilisha marekebisho ya Sheria ya Viwango Na. 2 ya mwaka 2009 na Kanuni zake;
   c) Kukamilisha Marekebisho ya Sheria ya Haki Miliki na Haki Shiriki ya Mwaka 1999;
   d) Kukamilisha taratibu za kuridhia Itifaki ya *Marrakhesh*;
   e) Kuandaa Mkakati wa Kukuza Mauzo Nje;
   f) Kuandaa Sera ya Taifa ya Kumlinda Mlaji (National Consumer Protection Policy); na
   g) Kuandaa Sera ya Ubora ya Taifa (National Quality Policy).

5.1.5 RASILIMALI WATU

128. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Idara ya Utawala na Rasilimali watu itatekeleza yafuatayo:-

a) ***Maendeleo ya Rasilimali Watu***

i) Kuajiri watumishi 41 wa kada na ngazi mbalimbali kwa lengo la kuwezesha Idara na Vitengo kupata rasilimali watu wa kutosha na kutekeleza majukumu yao ipasavyo;
ii) Kupandisha vyeo watumishi 147 wa kada mbalimbali;
iii) Kupeleka watumishi mbalimbali katika mafunzo ya muda mrefu na mfupi ya nyanja mbalimbali kwa lengo la kuwajengea uwezo, kuongeza ufanisi;
iv) Kuandaa watumishi wanaotarajia kustaafu na kukidhi mahitaji ya kimuundo;

v) Kutekeleza Mfumo wa Wazi wa Mapitio ya Tathmini ya Utendaji Kazi – Mwamtuka (OPRAS) kupitia yafuatayo:-
   - Kutoa mafunzo kwa watumishi wapya watakao ajiriwa namna ya ujazaji wa fomu za OPRAS;
   - Kuhakikisha kuwa Watumishi wote wanasaini mikataba yao ya kazi kwa wakati;
   - Kufanya mapitio ya nusu mwaka; na
   - Kufanya tathmini ya utendaji kazi wa Watumishi kwa mwaka mzima kwa wakati

vi) Kuratibu na kusimamia masuala yote ya uendeshaji wa shughuli za Wizara;

vii) Kutoa huduma stahiki kwa viongozi na watumishi wa Wizara kwa kuzingatia Sera, Sheria, Kanuni, Taratibu na Miongozo katika Utumishi wa Umma;

viii) Kuandaa Programu mbalimbali za michezo kama vile mabonanza na kushiriki katika mashindano ya SHIMIWI kwa lengo la kujenga afya za watumishi, kuongeza ushirikiano na kufahamiana; na

ix) Kuhakikisha watumishi watakaohitimisha ajira zao wanalipwa mafao kwa wakati.

b) ***Masuala Mtambuka***

(i) Rushwa

Kuweka mikakati mbalimbali na kutoa mafunzo juu ya Sheria Kanuni na Taratibu kuhusu uzingatiaji wa maadili, uwajibikaji na utoaji huduma bora katika utumishi wa umma na kuhakikisha zinafuatwa na watumishi wote. Kuendelea kukusanya na kupokea malalamiko na kero kutoka kwa wateja wa ndani na nje ya ofisi kwa lengo la kuzitatua;

(ii) Ukimwi na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza

Wizara itaendelea na jitihada kuwahudumia watumishi wanaoishi na Virusi vya UKIMWI na waliojiweka wazi. Kuendesha Semina kwa watumishi kuhamasisha na kuelimisha kuhusu wa masuala ya UKIMWI pamoja na upimaji afya wa hiari ili kudhibiti UKIMWI na magonjwa sugu yasiyoambukizwa mahala pa kazi.

(iii) Masuala ya Jinsia

Kuratibu masuala ya kijinsia na kuyahuisha kwenye sera, mipango, mikakati na program za Wizara pamoja na Taasisi zake.

5.2 MALENGO YA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA

5.2.1 TAASISI ZA KUENDELEZA UWEKEZAJI

a) Mamlaka ya Maeneo Maalum ya Kuzalisha Bidhaa za Kuuza Nje (EPZA)

129. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Mamlaka ya Maeneo Huru ya Uzalishaji wa Bidhaa kwa Mauzo Nje ya Nchi (EPZA) itatekeleza yafuatayo:

a) Mini Tiger Plan 2020 – Bagamoyo SEZ na Benjamin Mkapa SEZ

i) Kukamilisha majadiliano na Mwekezaji (CMPorts na SGRF) na kuandaa nyaraka za kisheria kwa ajili ya mradi wa Bagamoyo SEZ;

ii) Kuanza hatua za awali za kuendeleza eneo

lililolipiwa fidia: Kufanya upembuzi yakinifu (Feasibility Study), kuandaa mpango kabambe wa uendelezaji (Masterplan), *Survey* na kufanya usanifu wa miundombinu ya ndani (Design of onsite Infrastructure);

iii) Kuweka mipaka na kukamilisha taratibu zote za umilikishaji ardhi katika eneo la mradi wa Bagamoyo SEZ;

iv) Kuendeleza miundombinu ya ndani ya mradi awamu ya kwanza eneo lililolipiwa fidia Bagamoyo SEZ;

v) Kusimamia maendelezo ya miundombinu ya Mradi wa *Bagamoyo Technological Park;*

vi) Kusimamia maendelezo ya Mradi wa Bagamoyo SEZ kwa kuziwezesha kamati maalum zinazosimamia mradi huo;

vii) Kutengeneza na kukarabati mifumo yote ya uhifadhi na upitishaji wa maji yapitayo katika eneo la uwekezaji la Benjamin Mkapa;

viii) Kutengeneza upya ukuta ulioanguka unaozunguka eneo lote la Benjamin Mkapa SEZ;

ix) Kuweka kamera za ulinzi pamoja na mfumo wa kisasa wa ulinzi kuzunguka eneo lote Benjamin Mkapa SEZ; na

x) Kushiriki katika huduma za kijamii (Corporate Social Responsibilities) kwenye maeneo yaliyozunguka miradi ya Bagamoyo SEZ na Benjamin Mkapa SEZ.

b) EPZ Development: Kurasini Special Economic Zone

i) Kukamilisha malipo ya fidia kwa wakazi watatu (3) ambao nyumba zao hazikuthaminiwa awali

baada ya kurukwa na Mthamini Mkuu wa Serikali wakati wa zoezi la Uthamini;

ii) Kukamilisha taratibu zote za umilikishaji ardhi katika eneo la Mradi wa Bagamoyo SEZ; na

iii) Kuanza hatua za awali za kuendeleza *Kurasini Special Economic Zone*- Kufanya upembuzi yakinifu (Feasibility Study), *Strategic Environmental Assessment* (SEA), kuandaa Mpango Kabambe (Masterplan) wa Kuendeleza Eneo hilo, S*urvey* na kufanya usanifu wa miundombinu ya ndani (Design of onsite Infrastructure).

c) INSTITUTION SUPPORT: Kuendeleza Maeneo ya SEZ

i) Kuendelea kufanya tafiti na ufuatiliaji wa kutathmini utendaji wa Mamlaka ya EPZ katika kufikia malengo yake (Research, Monitoring and Evaluation);

ii) Kukamilisha ulipaji wa fidia kwa maeneo ya uwekezaji ya Tanga, Ruvuma, Dodoma na Manyoni;

iii) Kufanya *feasibility study* na *masterplan* kwa ajili ya maeneo ya uwekezaji ya Tanga, Kigamboni, Manyara, Ruvuma na Bunda;

iv) Kufanya *cadastral survey* kwa ajili ya maeneo ya uwekezaji ya Manyara, Ruvuma na Bunda;

v) Kusimamia masuala yote ya kisheria katika uendelezaji wa maeneo ya SEZ;

vi) Kusimamia maendelezo ya miradi ya SEZ; na

vii) Kukamilisha taratibu za umilikishwaji wa maeneo ya SEZ.

b) Shirika la Taifa la Maendeleo (NDC)

130. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Shirika la Taifa la Maendeleo (NDC) imepanga kutekeleza malengo yafuatayo:

i) Kuhimiza utekelezaji wa Mradi-Unganishi wa Makaa ya Mawe Mchuchuma na Chuma cha Liganga;
ii) Kuanzisha miradi mipya ya kuzalisha makaa ya mawe ili kutosheleza soko la ndani na nje ya nchi;
iii) Kuendeleza mradi wa kuzalisha Magadi soda wa Engaruka;
iv) Kuendeleza mradi wa ufufuaji wa Kiwanda cha Matairi Arusha;
v) Kuendeleza mradi wa kujenga miundombinu katika eneo la viwanda la TAMCO Kibaha;
vi) Kukamilisha ujenzi wa Kiwanda cha Kuunganisha Matrekta ya URSUS na kuanza uunganishaji wa matrekta katika kiwanda kipya;
vii) Kuendeleza viwanda vya kuongeza thamani za mazao; na
viii) Kuendeleza maeneo ya viwanda ya Kange na KMTC yaliyopo mkoani Tanga na Kilimanjaro mtawalia.

c) Shirika la Kuhudumia Viwanda Vidogo (SIDO)

131. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Shirika la Kuhudumia Viwanda Vidogo imepanga kutekeleza malengo yafuatayo:

i) Kuendeleza Mitaa ya Viwanda ya SIDO katika mikoa ya Iringa, Kagera, Katavi, Shinyanga, Kigoma, Lindi, Morogoro, Mtwara, Mwanza, Pwani, Ruvuma, Tabora, Njombe, Dodoma na Kilimanjaro;

ii) Kutengeneza Mfumo Unganishi wa Shughuli za TEHAMA za Shirika;
iii) Kuimarisha Vituo vya Uendelezaji Teknolojia (TDCs) vilivyopo Kigoma, Iringa, Lindi na Kilimanjaro sambamba na kuboresha vituo vya mafunzo;
iv) Kuwezesha bidhaa za viwanda vidogo na vya kati kuyafikia masoko ya ndani na nje;
v) Kubuni teknolojia zitakazoweza kusaidia uanzishwaji wa viwanda nchini, chini ya Mkakati wa Bidhaa Moja Wilaya Moja (ODOP); na
vi) Kuimarisha uendeshaji wa Mfuko wa NEDF ili uweze kuwafikia wananchi wengi zaidi.

5.2.2 TAASISI ZA UTAFITI, MAENDELEO YA TEKNOLOJIA NA MAFUNZO

a) Shirika la Utafiti na Maendeleo ya Viwanda Tanzania (TIRDO)

132. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Shirika la Utafiti na Maendeleo ya Viwanda Tanzania (TIRDO) itatekeleza yafuatayo:

i) Kuendelea kutoa huduma za kitaalam viwandani zenye lengo la kuongeza uzalishaji wa bidhaa bora bila kuchafua mazingira pia zinazolenga matumizi bora ya nishati;
ii) Kuanzisha na kuhakiki maabara ya makaa ya mawe, mafuta na gesi zitakazokuwa na viwango vya kimataifa na kuweza kutoa huduma bora kwa wazalishaji viwandani pamoja na kuwa msaada kwa miradi ya Mchuchuma na Liganga;
iii) Kuendelea na mchakato wa kufanya utafiti na kutoa

mafunzo kwa wadau mbalimbali wa Sekta ya Ngozi jinsi ya kupunguza uharibifu wa mazingira kwa kuhifadhi na kurejesha taka za ngozi ili kutengeneza bidhaa kama *Leather boards*;

iv) Kuendelea na kukamilisha mchakato wa kuhakiki (Accreditation) na kuboresha maabara ya chakula na mazingira ili ziweze kufikia viwango vya kimataifa na kuweza kutoa huduma bora kwa wazalishaji viwandani;

v) Kuanzisha na kuhakiki (Accreditation) maabara ya vipimo vya chuma kigumu (Iron and Steel metallurgy laboratory);

vi) Kuendelea kutekeleza miradi mbalimbali yenye lengo la kuleta teknolojia mpya za uzalishaji;

vii) Kuendelea kukamilisha mchakato wa kurejea Sheria ya Bunge Na. 5 ya mwaka 1979 iliyoanzisha TIRDO;na

viii) Kukamilisha Jengo la Utawala (Complete and furnish TIRDO administration block for Industrial Clinic, ICT and Information Centre).

b) Shirika la Uhandisi na Usanifu wa Mitambo (TEMDO)

133. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Shirika la Uhandisi na Usanifu wa Mitambo Tanzania (TEMDO) itatekeleza yafuatayo:

i) Kuendelea na uboreshaji wa karakana na ofisi ya usanifu pamoja na miundombinu ya Taasisi kwa ujumla;

ii) Kujenga uwezo wa wafanyakazi wa Taasisi kwa kuwapatia mafunzo na kufanya mapitio ya sheria iliyoanzisha TEMDO na kutengeneza kanuni zake;

iii) Kubuni na kuendeleza chasili cha mtambo wa kukausha mazao ya kilimo ili kuongeza thamani;
iv) Kubuni na kuendeleza utengenezaji wa mtambo wa kuweka baridi (cold room) ili kuhifadhi bidhaa mbalimbali kama vile mboga mboga, matunda, mazao ya mifugo, bidhaa za hotelini, machinjio n.k;
v) Kuendeleza chasili cha mtambo mdogo wa kutengeneza brikwiti kutokana na vumbi la makaa ya mawe;
vi) Kuhawilisha teknolojia na kuhamasisha utengenezaji kibiashara wa mitambo iliyobuniwa na Taasisi ukiwemo mtambo wa kusindika mafuta ya kula yatokanayo na mbegu za alizeti;
vii) Kujitangaza ili kujenga uelewa kwa umma kuhusu shughuli zinazofanywa na Taasisi ya TEMDO kwa kushiriki kwenye maonesho angalau manne ya teknolojia/biashara (kama vile DITF, Nane nane, Maonesho ya kanda ya SIDO, n.k) na kuwasaidia wajasiriamali wa kiatamizi cha teknolojia; na
viii) Kuanzisha na kuwezesha mpango wa kusambaza viwanda nchini kwa utaratibu wa kiwanda kimoja kila wilaya (One District One Factory - ODOF) angalau kwa wilaya ishirini.

c) Kituo cha Zana za Kilimo na Teknolojia Vijijini (CAMARTEC)

134. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Kituo cha Zana za Kilimo na Teknolojia Vijijini (CAMARTEC) itatekeleza yafuatayo:

i) Kuendelea kufanya utafiti wa mahitaji ya teknolojia zinazohitajika vijijini (Technology Need Assessment) pamoja na kubuni/kutengeneza

mashine za kilimo kulingana na mahitaji hayo;

ii) Kuhamasisha na kutengeneza mashine za kilimo na teknolojia nyingine zinazohitajika vijijini kufanyika nchini Tanzania;

iii) Kuendelea na Majaribio na Ukaguzi wa zana za kilimo na teknolojia za vijijini ili kuhakiki ubora wa zana hizo kwa manufaa ya wadau;

iv) Kujenga uwezo wa Rasilimali Watu kwenye Kada ya Utafiti na Wafanyakazi wengine wasio watafiti;

v) Kuendelea kusimamia masuala yanayohusu mazingira kwa kuhamasisha teknolojia zinazobuniwa na CAMARTEC; na

vi) Kuimarisha miundombinu ya utafiti ya Kituo kwa kununua vifaa vya ili kuweza kufanya utafiti kwa ufanisi zaidi.

5.2.3 TAASISI ZA USHINDANI NA UDHIBITI WA UBORA WA BIDHAA NA HUDUMA

a) Chama cha Hakimiliki Tanzania (COSOTA)

135. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Chama cha Hakimiliki Tanzania (COSOTA) itatekeleza yafuatayo:

i) Kuongeza makusanyo ya mirabaha kutoka kwa watumiaji wa kazi za sanaa ya muziki na kugawa kwa wasanii;

ii) Kutoa elimu kwa wananchi na wadau wa sanaa kuhusiana na mambo ya Hakimiliki na Hakishiriki;

iii) Kufanya ukaguzi wa kazi zinazolindwa na Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki (anti piracy raids);

iv) Kushughulikia migogoro na kesi za Hakimiliki na

Hakishiriki; na

v) Kuandaa mfumo wa kieletroniki ili kurahisisha zoezi la usajili wanachama (wasanii) na kazi zao.

b) Bodi ya Leseni za Maghala (WRRB)

136. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Bodi ya Usimamizi wa Stakabadhi za Ghala (WRRB) imepanga kutekeleza malengo yafuatayo:

i) Kuainisha na kufanya ukaguzi kwa ghala zitakazosajiliwa na kupewa leseni chini ya Mfumo wa Stakabdhi za Ghala;

ii) Kushirikiana na taasisi za fedha kuwawezesha wakulima wa vijijini kupata huduma za kifedha kwa urahisi;

iii) Kuandaa au kuboresha miongozo ya mazao yatakayotumia Mfumo wa Stakabadhi kwa kushirikiana na taasisi zenye mamlaka;

iv) Kutoa elimu ya Mfumo wa Stakabadhi za Ghala kwa wadau mbalimbali ili waweze kuutumia kwa manufaa ya Taifa;

v) Kupanua Mfumo wa Stakabadhi katika mazao ya nafaka, Mbegu za mafuta na mazao mengine; na

vi) Kushiriki katika Maonesho ya Sabasaba na Nanenane kwa lengo la kupeleka elimu ya Mfumo wa Stakabadhi kwa wadau na kupata uzoefu kutoka kwa Taasisi zingine.

c) Baraza la Ushindani (FCT)

137. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Baraza la Ushindani (FCT) itatekeleza yafuatayo:

i) Kusikiliza na kutoa maamuzi ya kesi za rufaa zinazotokana na mchakato wa udhibiti na ushindani wa kibiashara nchini;
ii) Kuendelea kutoa mafunzo mbalimbali kwa watumishi wa Baraza na wajumbe wa Baraza kwa lengo la kuwaongezea uwezo; na
iii) Kuendelea kutoa elimu kwa umma juu ya kazi za Baraza, umuhimu katika uchumi pamoja na namna ya kuwasilisha rufaa katika Baraza.

d) Tume ya Ushindani (FCC)

138. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Tume ya Ushindani (FCC) itatekeleza yafuatayo:

i) Kukamilisha uchunguzi na kufanya maamuzi kwenye mashauri na kufanya utetezi wa maamuzi yake yatakayofikishwa katika Baraza la Ushindani, Mahakama Kuu ya Tanzania na Mahakama ya Rufani kwa mwaka 2019/2020;
ii) Kufanya tafiti tatu (3) katika sekta mbalimbali zenye lengo la kubaini mienendo inayokinzana na Sheria ya Ushindani;
iii) Kutoa elimu na ushawishi juu ya uelewa wa Sheria ya Ushindani katika soko kwa;
iv) Kufanya uchunguzi wa malalamiko ya walaji juu ya vitendo hadaifu vya wafanyabiashara nchi nzima na kuyatatua;

v) Kuelimisha umma juu ya haki na wajibu wa mlaji kupitia semina na vipindi vya vyombo vya habari kwa nchi nzima;
vi) Kuongeza mapambano dhidi ya bidhaa bandia na pia kuhakikisha kiwango cha bidhaa hizo kinapungua katika soko;
vii) Kuboresha vitendea kazi kwa kununua samani za ofisi na kompyuta na
viii) kuimarisha mifumo ya kielektroniki ndani ya Tume;
ix) Kuongeza wafanyakazi mpaka kufikia 90 ukilinganisha na idadi ya sasa ya Wafanyakazi 60; na
x) Kuimarisha ofisi ya Kanda ya Kati Dodoma na kufungua ofisi ya kanda katika mkoa wa Tanga.

e) Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA)

139. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA) itatekeleza yafuatayo:

i) Kuendelea kuboresha mifumo ya utoaji huduma kwa kutumia njia za mtandao ORS (Online Registrations System) na NBP (National Business Portal) ili kutoa huduma bora popote mhitaji huduma alipo na kwa wakati;
ii) Kuendelea kusogeza huduma karibu na wananchi kwa kushirikiana na Ofisi za Maafisa Biashara wote katika ngazi za Mikoa na Wilaya;
iii) Kukamilisha kutoa mapendelezo ya mapitio ya sheria zote zinazosimamiwa na Wakala;
iv) Kuendelea kutoa elimu na uhamasishaji wa usajili na urasimishaji wa biashara kwa wananchi katika ngazi

za mikoani na wilayani kwa kushirikiana na Maafisa Biashara kote nchini; na

v) Kuendelea kuboresha mazingira ya kufanyia kazi pamoja na mafunzo kwa watumishi kwa lengo la kuongeza tija na ufanisi kwa wateja.

f) Wakala wa Vipimo (WMA)

140. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Wakala wa Vipimo (WMA) itatekeleza yafuatayo:

i) Kusimamia, kuhakiki na kukagua vipimo vyote vitumikavyo na viingiavyo nchini kwa lengo la kumlinda mlaji;

ii) Kuendelea na ukaguzi wa bidhaa zilizofungashwa kwenye maeneo ya Mipakani, Bandarini, na Viwandani kwa lengo la kuhakiki usahihi wa kiasi/ Idadi iliyotamkwa (decraled quantity);

iii) Kununua vitendea kazi yakiwemo magari Matano na Vitendea kazi vya kitaalam;

iv) Kuongeza idadi ya watumishi 153 (Maafisa Vipimo 100, Madereva 50 na Wachumi 3);

v) Kutoa elimu kwa umma kuhusu matumizi sahihi ya vipimo; na

vi) Kukamilisha ujenzi wa Ofisi ya Makao Makuu ya Wakala wa Vipimo Mkoani Dodoma na kujenga Ofisi za Mikoa ya Simiyu na Katavi.

g) Baraza la Taifa la Utetezi wa Mlaji (NCAC)

141. Mheshimiwa Spika; Katika kipindi cha mwaka 2019/2020, Baraza la Taifa la Utetezi wa Mlaji litatekeleza yafuatayo:

i) Kuendelea na mchakato wa kufanya marekebisho ya Sheria ya Ushindani ili iweze kuruhusu ajira ya Afisa Mtekelezaji Mkuu wa Baraza la Taifa la Mtetezi wa Mlaji;
ii) Kukamilisha hadidu za rejea (ToR) za Sera ya Taifa ya Kumlinda Mlaji; na
iii) Kuandaa na kukamilisha Sera ya Taifa ya Kumlinda Mlaji.

h) Shirika la Viwango la Taifa (TBS)

142. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Shirika la Viwango Tanzania (TBS) itatekeleza yafuatayo:

i) Kutayarisha viwango 450 vya kitaifa katika sekta ndogo ndogo, ambavyo kati ya hivyo 210 ni vya uhandisi *(*Engineering) na 240 ni vya usindikaji (Process Technology*);*
ii) Kutoa leseni ya ubora kwa bidhaa 320 kutoka katika sekta mbalimbali zikiwemo bidhaa za wajasiriamali wadogo (SMEs);
iii) Kukagua ubora wa bidhaa 38,000 zitokazo nchi za nje kabla ya kuingia nchini (Pre-Shipment Verification of Conformity to Standards- PVoC (CoCs);
iv) Kufanya ukaguzi wa ubora na kutoa leseni za ukaguzi 41,000 za magari yaliyotumika (used motor vehicles*)* yanayoingizwa nchini;
v) Kutoa mafunzo na semina 34 kuhusu viwango na udhibiti wa ubora (Quality Assurance Training*)* kwa wadau mbalimbali;
vi) Kupima sampuli 23,000 za bidhaa mbalimbali;
vii) Kufanya ugezi kwa vifaa/mashine mbalimbali vipatavyo 7,500, na

viii) Kuanza ujenzi wa Viwango House Dodoma.

i) Chuo cha Elimu ya Biashara (CBE)

143. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Chuo Cha Elimu ya Biashara (CBE) itatekeleza yafuatayo:

i) Ujezi wa Kampasi ya Mbeya;
ii) Kuboresha mifumo ya Tehama ili kuongeza ufanisi wa kazi;
iii) Kuendeleza rasilimali watu (*Human Resources Development*);
iv) Kuvutia wawekezaji kutoka sekta binafsi ili kuwekeza katika ujenzi na uendelezaji wa miundombinu ya kitaaluma na kibiashara;
v) Kuimarisha Maktaba ya Chuo pamoja na Mifumo yake ya TEHAMA;
vi) Kuimarisha Mikakati ya kimasoko; na
vii) Kuboresha na kuimarisha shughuli za ujasiriamali ikiwa ni pamoja na kuboresha huduma za ushauri wa kitaalamu.

j) Mamlaka ya Biashara Tanzania (TANTRADE)

144. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara kupitia Mamlaka ya Biashara Tanzania (TANTRADE) itatekeleza yafuatayo:

i) Kufanya utafiti wa masoko ya nje ambapo bidhaa za Tanzania zina fursa;
ii) Kuimarisha utoaji wa Taarifa za Biashara na Intelijensia ya Biashara;
iii) Kutangaza Bidhaa na Huduma Zinazozalishwa Nchini katika Masoko Nje na kuongeza ushiriki wa

Tanzania katika biashara ya nje;

iv) Kuimarisha Sekta Ndogo ya Biashara (SMEs) ili kuongeza Ushindani;

v) Kuanzisha Vituo vya Biashara (Market Centers) ili kutangamanisha biashara ya ndani;

vi) Kuratibu na kudhibiti uendeshaji wa maonesho ya kimataifa nchini;

vii) Kuendeleza Miundombinu ya Biashara na Maonesho;

viii) Kuimarisha na kuendeleza Biashara Zanzibar; na

ix) Kuimarisha na kuongeza uwezo wa TanTrade kutekeleza Majukumu yake.

6.0 MAKADIRIO YA MAPATO NA MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2019/2020

6.1 Mapato ya Serikali

145. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka 2019/2020, Wizara inatarajia kukusanya maduhuli ya jumla ya **Shilingi 14,300,000** kutokana na uuzaji wa nyaraka za zabuni na makusanyo mengine. Kati ya hizo, Shilingi **5,300,000** zitakusanywa katika Fungu 44 na **Shilingi 9,000,000** zitakusanywa katika Fungu 60.

6.2 Maombi ya Fedha

146. Mheshimiwa Spika; Kwa mwaka 2019/2020, Wizara ya Viwanda na Biashara inaomba kutengewa jumla ya **Shilingi 100,384,738,648**. Kati ya hizo, **Shilingi 48,884,738,648** ni za Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 51,500,000,000** ni za Matumizi ya Maendeleo. Aidha, katika Bajeti hiyo, **Shilingi 79,149,452,000** ni za Fungu 44 na **Shilingi 21,235,286,648** ni za Fungu 60.

7.0 SHUKRANI

147. Mheshimiwa Spika; Azma ya ujenzi wa uchumi wa viwanda nchini ni maamuzi makini ya Serikali ya Awamu ya Tano ambayo yamejengwa katika misingi na busara za kuleta mageuzi makubwa ya maendeleo ya watu. Lengo ni kuwa na Tanzania inayoshamiri na yenye watu wenye afya na furaha tele na nchi yao. Jukumu hilo ni zito lakini manufaa yake ndiyo yanayozidi kutusukuma kuthubutu bila kuchoka kusimamia azma hiyo. Ni dhahiri kuwa matokeo hayo yanahitaji jitihada shirikishi na endelevu za kila mdau na hasa kila Mtanzania mzalendo. Kutokana na jitihada hizo, mchango wa sekta hiyo hauna budi kuendelea kuwa kichocheo kwa sekta nyingine kuchagiza matokeo chanya katika uchumi wetu. Hivyo, hatuna budi kuwashukuru wadau wote kwa kutuunga mkono katika kuendeleza juhudi hizo. Kwa namna ya pekee napenda kuwashukuru washirika wetu wa maendeleo, zikiwemo nchi rafiki ambazo ni Austria, Canada, China, Denmark, Finland, India, Ireland, Japan, Korea ya Kusini, Marekani, Norway, Sweden, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani na Uswisi. Aidha, tunayashukuru Mashirika ya Kimataifa ikiwa ni pamoja na: ARIPO, Benki ya Dunia, CFC, DANIDA, DFID, EU, FAO, IFAD, JICA, Jumuiya ya Madola, KOICA, SIDA, Taasisi za Umoja wa Mataifa (UNCTAD, UNDP, UNIDO, UNWOMEN), USAID, WIPO, TMEA, SADC na WTO. Vilevile, nashukuru taasisi zote, Sekta binafsi, taasisi zisizo za kiserikali (CBOs & FBOs) kwa kuwa sehemu muhimu ya injini ya ujenzi wa uchumi wetu. Matumaini yangu kuwa ushirikiano wa wadau hao pamoja na wadau wa ndani utaendeleza ari ya ushirikiano na hivyo kuchochea kwa mwendelezo katika maendeleo ya nchi na Taifa letu kwa ujumla.

148. Mheshimiwa Spika; Naomba nihitimishe kwa kuwashukuru tena Watanzania wote na wapenda nchi yetu kwa jitihada na ushirikiano tunaopata katika kutekeleza azma ya ujenzi wa uchumi wa viwanda. Ni matumaini yangu kuwa jitihada hizo zitatutoa hapa tulipo na kutufikisha katika kilele cha mafanikio. Niwaombe wananchi wote kuendeleza jitihada hizo kwani matokeo yake yana manufaa makubwa kwetu na hasa kwa vizazi vijavyo.

8.0 MWISHO

149. Mheshimiwa Spika; Hotuba hii pia inapatikana katika tovuti ya Wizara yenye anuani ifuatayo: www.mit.go.tz.

9.0 MAOMBI RASMI YA FEDHA

150. Mheshimiwa Spika; Naomba Bunge lako liidhinishe makadirio ya Wizara ya Viwanda na Biashara ya kukusanya mapato ya jumla ya **Shilingi 14,300,000** na matumizi ya jumla ya **Shilingi 100,384,738,648** kwa mwaka 2019/2020.

151. Mheshimiwa Spika; Naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1: Orodha ya Viwanda 11 vinavyojengwa ndani ya Bagamoyo SEZ

No	JINA LA KAMPUNI	SHUGHULI ZA KIUCHUMI	HALI HALISI
1	**Africa Dragon Enterprises Limited**	Uzalishaji wa vifaa vya ujenzi (**color coated steel coils**)	Imeanza uzalishaji
2	**Seif For Tobacco Trade Limited**	Uzalishaji wa bidhaa za Tumbaku pamoja na Sigara	Hatua za ujenzi
3	**Fujian Hexingwang Industry Company Limited**	Uzalishaji wa vifaa vya ujenzi	Hatua za ujenzi
4	**Siparcoci International Limited**	Uzalishaji wa Vipodozi (cosmetics)	Hatua za ujenzi
5	**Hua Teng Metallurgical Company Limited**	Uzalishaji wa vifaa vya ujenzi	Hatua za ujenzi
6	**Wegmar Packaging Limited**	Uzalishaji wa Vifungashio (Packaging Materials)	Hatua za ujenzi
7	**Jambo Food Products Limited**	Uzalishaji wa Juisi	Hatua za ujenzi

8	**Phiss Tannery Limited**	Uzalishaji wa bidhaa za ngozi (Leather and leather products)	Hatua za ujenzi
9	**Tube Limited**	Uzalishaji wa mifuko ya Saruji (cement bags)	Hatua za ujenzi
10	**Ramky Tanzania Limited**	Kuchakata taka za kibiologia (Biological Waste Management)	Hatua za ujenzi
11	**Tanfroz Limited**	Kuchakata bidhaa za nyama	Hatua za ujenzi

Kiambatisho Na. 2: Viwanda vya Umma ambavyo Havikubinafsishwa Hivyo Kuendelea Kumilikiwa na Serikali

NA	JINA LA KIWANDA	MKOA KILIPO	HALI HALISI YA UTENDAJI
1	Kiwanda cha Matairi Arusha (Kilichokuwa General Tyre East Africa Ltd – GTEA)	Arusha	Hakifanyi kazi Kiwanda kiko chini ya NDC Kimefungwa. Juhudi za kutafuta mwekezaji zinafanyika chini ya NDC baada ya Serikali kutoa Tamko (GN) ya kuhamishia mali za Kiwanda hicho chini ya NDC 11 Mei, 2018.

2	Kilimanjaro Machine Tools Co. Ltd (KMTC)	Kilimanjaro	Kinafanya kazi kwa kusuasua Kiwanda kiko chini ya NDC Kinafanya kazi za kutoa huduma za matengenezo ya mashine mbalimbali kutokana na ukosefu wa mtaji. NDC imepanga kuanza kutengenza matrela yatakayokokotwa na matrekta yanayounganishwa Kibaha.
3	Tanzania Automobile Manufacturers Company Ltd (TAMCO), Kibaha	Pwani	Kiko chini ya NDC Kiwanda cha TAMCO kinatumika kuunganisha matrekta ya URSUS wakati ujenzi wa kiwanda cha kuunganisha matreka hayo ukiendelea Eneo la TAMCO limepimwa na baadhi ya viwanja vimeishapata wawekezaji Viwanja vilivyo wazi vinatafutiwa wawekezaji
4	Iringa Maintenance Company Ltd. (IMAC)	Iringa	Kinafanya kazi Serikali ilikirejesha chini ya SIDO mwaka 2002 ili kitumike kuchochea utengenezaji mashine mbalimbali. Kwa sasa kinajulikana kama SIDO Technology Development Centre (TDC)

5	Nyanza Glass Works	Mwanza	Hakifanyi kazi Juhudi za kumpata mwekezaji zinaendelea chini ya NDC. Aidha, baadhi ya majengo yamekodishwa na eneo la wazi yamehifadhiwa matrekta ya URSUS yanayounganishwa na NDC ili kurahisishwa mauzo katika Kanda ya Ziwa.
6	Mbagala Sheet Glass Ltd	Dar es Salaam	Kinafanya kazi Eneo lipo chini ya ubia kati ya NDC na ETC Cargo ambapo kuna bandari kavu na kiwanda cha kufungasha mbolea na nafaka.
7	Tanganyika Packers, Mbeya	Mbeya	Hakifanyi kazi Juhudi za kumpata mwekezaji zinaendelea chini ya Ofisi ya Msajili wa Hazina.
8	Tangold, Korogwe	Tanga	Hakifanyi kazi Kipo chini ya Ofisi ya Masajili wa Hazina ili kutafutiwa mwekezaji
9	Kinu cha kukoboa Nafaka (NMC), Arusha	Arusha	Kinafanya kazi Kimehamishiwa chini ya Bodi ya Mazao Mchanganyiko.

10	Kinu cha kukoboa Nafaka (NMC), Mwanza	Mwanza	Hakifanyi kazi Juhudi za kufanya ukarabati zinafanyika chini ya Bodi ya Mazao Mchanganyiko
11	Kinu cha kukoboa Nafaka (NMC), Iringa	Iringa	Kinafanya kazi Kimehamishiwa chini ya Bodi ya Mazao Mchanganyiko
12	Kinu cha kukoboa Nafaka (NMC), Dodoma	Dodoma	Hakifanyi kazi Juhudi za kusimika mitambo ya kukoboa nafaka na kukamua mafuta ya alizeti zinaendelea chini ya Bodi ya Mazao Mchanganyiko.
13	TAFICO	Dar es Salaam	Hakifanyi kazi Juhudi za kukifufua zinaendelea chini ya Wizara ya Mifugo
14	Mashamba ya Mpira	Morogoro na Tanga	Yanafanya kazi kwa kusuasua Yako chini ya NDC. Mchakato wa kutafuta mwekezaji unaendelea

Chanzo: Wizara ya Viwanda na Biashara